

TRIMITAS

Šaulio
**ANTANO
SMETONOS
ISTORIJA**

Nauja
**GIMTADIENIO
TRADICIJA**

**PROTMŪŠIS
SU PRIZU!**

9771392475004

1,99 €

TRIMITAS

ŠVIESKIS IR ŠVIESK!

2019 metais žurnalas TRIMITAS leidžiamas kas mėnesį.

36 puslapių žurnale TRIMITAS – šaulystė, karyba, istorija, kelionės, pasaulio pažinimas, išgyvenimo patirtys, lauko virtuvė ir galvosūkiai. Kiekvienam yra ką skaityti.

Žurnalą TRIMITAS galima užsiprenumeruoti www.zurnaluprenumerata.lt internetinėje Lietuvos pašto svetainėje www.prenumeruok.lt bei Lietuvos pašto skyriuose. Prenumeratos kaina metams – 20 eurų.

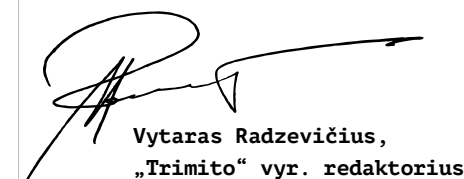
**Lietuvos šaulių sąjungos
šimtmečio proga
užsiprenumeruok TRIMITĄ
ir paragink kitą!**

Sveiki,

1919 metų balandžio 4 dieną Antanas Smetona buvo paskelbtas pirmuoju Lietuvos Respublikos prezidentu. Dar vienas šimtmetis, dar vienas jubiliejus, kurių Lietuvoje praėjusiais, šiais ir kitais metais minėsime ne vieną. Vlodo Putvinskio kvietimu Antanas Smetona tapo šauliu. Koks jis buvo šaulys ir kaip klostėsi jo santykiai su šauliais – sužinosite perskaitę šį „Trimito“ numerį. Rasite ir daugiau įdomybių.

Gero skaitymo!

Vytautas Radzevičius,
„Trimito“ vyr. redaktorius

vytautas.radzevicius@sauliusajunga.lt

©„Trimitas“, 2019
Leidinio indeksas 5291.
ISSN 1392-4753
Tiražas 2000 egz.

Vyr. redaktorius Vytautas Radzevičius
Kalbos redaktorė Sandra Balžekaitė
Korespondentas Valdas Kilpys
Dizainas ir maketas CRITICAL, Paulius Budrikis, Greta Janutytė

Redakcijos kolegija: Liudas Gumbinas (Alfonso Smetonos šaulių 5-osios rinktinės šaulys), Mindaugas Nefas (CV narys), Sigitas Ozgirdas (CV narys), Alina Bortkevič (CV narė), Juozas Janušaitis (CV narys), Jolita Mickevičiūtė (LŠS studentų korporacijos „Saja“ narė), Irena Šalaviejiienė (LŠS išeivijoje šaulė).

LIETUVOS ŠAULIŲ ŽURNALAS		2019 m. Nr. 4 (1325) Tiražas 2 000 egz.
	TRIMITAS	Išleidžiamas paskutinę kiekvieno mėnesio savaitę
ŠIAME NUMERYJE:		
2	PASKYRIMAS. Naujas Vilniaus rinktinės vadas mjr. Mindaugas Sakalauskas apie karininko kelią, rinktinės viziją ir šeimą KAROLINA SAVICKYTĖ	
5	UGNIES LINIJA. Varžybose su savanoriais ANDRIUS ŠMAILIS	
6	PRATYBOS. Bazinis šaulio igūdžių kursas, arba ar lengva atsisakyti naminių kotletų? VALDAS KILPYS	
8	PATIRTYS. Pacifistė su ginklu, arba pirmas kartas poligone KAROLINA SAVICKYTĖ	
12	PAVYZDYS. Gimtadienio pratybos „Šaulys 39“ GABRIELIUS E. KLIMENKA	
15	VIENA IŠ MŪSŲ. Kai gyvenimas kupinas žavesio ir aistros tam, ką darai DOVILĖ RUSTEIKIENĖ	
18	NUOMONĖ. Etinių ir dvasinių vertybių sklaida. Ką gero gali nuveikti šauliai? VALDAS KILPYS	
20	SVARSTYMAI. Kodėl šaulių sąjunga? STASYS IGNATAVIČIUS	
21	LŠS ŠIMTMETIS. Šauliški Antano Smetonos istorijos puslapiai MINDAUGAS NEFAS	
27	ISTORIJA. Pirmoji tarpukario Lietuvoje sprogmenų paštu siuntinėjimo istorija BIRUTĖ MALAŠKEVIČIŪTĖ	
30	ASTRONOMIJA. Astronominiai senovės tautų vaizdiniai. Saulė, Mėnulis ir planetos kosmologinėje lietuvių tautosakoje MARTYNAS JUOCEVIČIUS	
34	LAUKO VIRTUVĖ. Paplotėliai „Rupiai“ VYTARAS RADZEVIČIUS	
36	GALVOSŪKIS. Protmūšis. Atsakykite į klausimus ir laimėkite prizą! VYTARAS RADZEVIČIUS	
Autorių dėmesiui – medžiagų kitam numeriui laukiame iki einamojo mėnesio 15 dienos imtinai!		
SPAUDOS, RADIO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS 		Projekta „Kritinis protas ir/ar valstybė: pilietiško pasirinkimo svarba“ (straipsniai): „Kai gyvenimas kupinas žavesio ir aistros tam, ką darai?“, „Etinių ir dvasinių vertybių sklaida. Ką gero gali nuveikti šauliai?“, remia Spaudos, radio ir televizijos rėmimo fondas. 2019 m. skirta 5 500 eurų.
Viršelio nuotraukoje – Pirmas ir ketvirtasis Lietuvos Respublikos Prezidentas Antanas Smetona, 1930 metų Lietuvos centrinio valstybės archyvo nuotrauka. Adresas: Laisvės al. 34, LT-44240 Kaunas, Lietuva. el. p. redakcija@sauliusajunga.lt facebook.com/trimitas.lt Kasdienės naujienas apie Lietuvos šaulių sąjungą skaitykite oficialiame tinklapyje www.sauliusajunga.lt		Leidėjas: Lietuvos šaulių sąjunga www.sauliusajunga.lt facebook.com/sauliusajunga.lt Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone. Rankraščiai negrąžinami ir nerecenzuojami. Dėl spaudos broko kreiptis į spaustuvę. Spausdino UAB „JUDEX SPAUDA“ Europos pr. 96C, LT-46351, Kaunas Atstovai užsienyje: LŠS išeivijoje (JAV) J. R. Butkus Toronto (Kanada) V. Pūtvio kuopos vadas V. Pečiulis

VILNIAUS APSKRITIES RINKTINĖS VADAS, MAJORAS MINDAUGAS SAKALAUSKAS – APIE KARININKO KELIĄ, RINKTINĖS VIZIJĄ IR ŠEIMĄ

Tekstas Karolina Savickytė
Nuotraukos Karolina Savickytė

„Būsiu rinktinės vadas – ir tai ne pokštas“ – prisimindamas balandžio pirmąją pasakoja mjr. Mindaugas Sakalauskas. Ir jis tikrai nejuokavo, nes tądien buvo paskirtas naujuoju Lietuvos Šaulių sąjungos Karaliaus Mindaugo šaulių 10-osios rinktinės vadu. Pats kilęs iš Dzūkijos, vietovės prie daug kam žinomų Daugų, prieš dvidešimt metų pradėjo savo kelią Karo akademijoje. Šeimoje matęs gerą patriotiškumo pavyzdį, baigęs akademiją tarnavo Generolo Romualdo Giedraičio artilerijos batalione kaip priešakinių stebėtojų grupės viršininkas, vėliau – ugnies būrio vadas ir net baterijos vado pavaduotojas. Skirtingas patirtis suteikusi kinetinė tarnyba truko penkerius metus, po jos dar ir darbas Strateginės komunikacijos departamente ir... netikėtas pasiūlymas vadovauti rinktinei. Bet štai dar stodamas mjr. M. Sakalauskas svarstė studijuoti aviacinę mechaniką. Kodėl tuomet jis pravėrė Karo akademijos duris?

Matyt, norėjau būti arčiau kariuomenės, ten būtų arčiau mechanikos, arčiau orlaivių – čia vėlgi buvo šeimos ir artimų draugų įtaka. Šeima, mano nuomone, yra pirma žmogaus formavimo institucija, labai svarbi – kaip antras universitetas, visos čia įgytos žinios negali būti įgytos kažkur kitur. Karininko profesija mūsų šeimoje buvo tradicija – mano prosenelis tarnavo carinėje Rusijoje, kadangi buvome toje sudėtyje, mano senelis tarnavo Marijampolės antrame pasienio pulke, tėtis tarnavo sovietinėje armijoje, nes buvome okupuoti tuo metu, ir aš, ačiū Dievui, turėjau galimybę prisijungti prie Lietuvos kariuomenės. Tikiu ir tikrai nenorėčiau, kad ta tendencija kartotųsi, kad mano vaikai tarnautų ne Lietuvos kariuomenėje.

Sakote, kad turėjote gerą pavyzdį šeimoje. Ar nuo vaikystės ir galvojote eiti į karinę tarnybą, ar visgi buvo kita vaikiška svajonė?
Neprisimenu, kad galvočiau nuo pat vaikystės eiti karinės tarnybos keliu – kaip daro mano sūnūs, ypač vyresnysis. Svajonių, ko būčiau siekęs, ir nepasakysiu, bet, kadangi augau kaime, norėjosi kažkur išvykti, išvažiuoti į kitą šalį, pasaulio pamatyti, nes tuo metu mano pasaulis apsiribojo mokykla ir draugais. Karininko kelią jau taip rimtai nusprendžiau rinktis dešimtoje klasėje – tai buvo gana natūralus žingsnis. Dešimtoje klasėje jau prasideda kalbos su klasės draugais apie stojimus, tai ir sakiau, kad į Karo akademiją. Vieni sakydavo „čia gal ne tau“, kiti – „bus sunku“, bet be jokių dvejonų sakiau, kad eisiu tuo keliu.

Nepritariančiųjų, kaip suprantu, buvo daugiau nei skatinančių rinktis karininko kelią?
Visada žmonės, neišmanantys kokio nors dalyko, apie jį prisigalvoja visokių baubų – įsivaizduoja, kad karininkas turėtų būti antgamtinių fiziškų galių (*juokiasi*). Kalbant su bendraklasiais būdavo tokių pasakojimų apie dviejų metrų aukščio pažįstamus karininkus. Jeigu tu ne dviejų metrų aukščio – karininku nebūsi (*juokiasi*), bet tam įtakos turėjo elementarus informacijos trūkumas. Su klasės draugu įstojome ir net tame pačiame būryje buvome.

O kaip patekote į Šaulių sąjungą?
Dar iki įstodamas tarnavau Lietuvos Kariuomenės Strateginės komunikacijos departamente, tikriausiai darbas ten mane į Šaulių sąjungą ir atvedė. Žmonės SKD išsiskyrė tuo, kad buvo motyvuoti, užsidedę dėl savo šalies ateities. Tokių žmonių nesutikau net prieš tai tarnaudamas kariuomenėje. Ten supratau, kiek šalies gynybai yra svarbu žmonių ryžtas ir motyvacija, tad mūsų tikslas buvo suprasti, kas ir kaip nori mūsų valią ir ryžtą ginti

Karininko profesija mūsų šeimoje buvo tradicija – mano prosenelis tarnavo carinėje Rusijoje, kadangi buvome toje sudėtyje, mano senelis tarnavo Marijampolės antrame pasienio pulke, tėtis tarnavo sovietinėje armijoje, nes buvome okupuoti tuo metu, ir aš, ačiū Dievui, turėjau galimybę prisijungti prie Lietuvos kariuomenės.

valstybę susilpninti, vykdėme kovą su nedraugiška propaganda. Motyvacija yra svarbiau net už kinetinę kariuomenės dalį: jeigu karys turės gerų ginklų, bet jis nebus motyvuotas ar net nusiteikęs prieš savo valstybę, jis greičiausiai tos valstybės negins.

Šaulių sąjunga, mano požiūriu, ir yra ta organizacija, kuri išsiskiria šitokiu požiūriu. Kiek jau sutikau šaulių net prieš ateidamas į šias pareigas ir būdamas jose, matau, kad susirinkę žmonės yra labai skirtingų profesijų, bet juos visus veda vienas bendras tikslas – kalbi su jais ir matai, kad jie dega, mato tai, ko kiti nė nepastebės, nori padėti ne vien sau, bet ir visai šaliai.

Dirbdamas SKD daug dirbau prie projektų, su viešąja kariuomenės dalimi, teko koordinuoti ir visuomeninę kariuomenės šventę. Su šauliais tuose renginiuose ir susitikdavau, būdavo sąlyčio taškų. Vėliau perėjau į kitą sritį, tapau planavimo poskyrio viršininku. Bet visa tai buvo iki tampant šauliu. Tarnaudamas SKD gavau pasiūlymą kandidatuoti į Vilniaus rinktinės vado pareigas, tad nedvejodamas atsakiau „taip“ – ir kandidatūra buvo pateikta. Šaulio priesaiką daviau anksčiau, o rinktinės vadu tapau visai neseniai, balandžio 1-ąją.

Kaip ironiškai – per melagių dieną.
Taip, bet aš taip ir sakiau: „Būsiu rinktinės vadas – ir tai ne pokštas“ (*juokiasi*).

Koks jausmas tapti rinktinės vadu?
Jausmas – labai geras, bet tai yra tikrai nemažas iššūkis. Ateini į didelę šeimą, kuri, palyginus su kariuomene, turi daug daugiau veiklos. Kariuomenėje yra labai aiškios veiklos ribos, yra apibrėžtos funkcijos, jos specializuotos, o rinktinėje veikla yra daug platesnė, jų daug ir skirtingų – jausmas yra puikus. Turime ir nekinetinių pajėgų – visi pilietiniai, patriotiniai dalykai, su kuo dirbau pastaruosius metus, yra kinetiniai, koviniai, yra jaunieji šauliai – perprasti viskam reikės laiko.

Idomus sutapimas – Karaliaus Mindaugo rinktinė, prieš tai buvęs rinktinės vadas – mjr. Mindaugas Milius, jūs vėlgi – Mindaugas. Čia paprastas sutapimas?
Matyt, egzistuoja slaptas įsakymas, kurio niekas nėra matęs, kad rinktinės vadu nuo 2014 metų gali tapti tik Mindaugai, matyt, dėl to ir perėjau atranką (*šypsosi*). >

1. Karaliaus Mindaugo šaulių (Vilniaus apskr.) 10-osios rinktinės vadas

Kiek spėjau pamatyti, aktyvumas labai priklauso nuo kuopos vado. Mūsų užduotis – suaktyvinti veiklą taip, kad kiekvienas galėtų kuo geriau save atrasti Šaulių sąjungoje. Norima iš anksto išsiaiškinti anketoje, kaip žmonės save mato Šaulių sąjungoje, kad iškart atėjus būtų aiški pozicija. Jeigu jis turi kokių nors specifinių žinių, įgūdžių, reikalingų sąjungai, būtų galima pagal specialią programą rengti ir panaudoti tokių žmonių žinias.

Šaulių sąjunga šiais metais švenčia šimtmetį, ypač daug dėmesio skiriama naujų narių prikvietimui. Kokia Jūsų kaip rinktinės vado vizija – ką norėtumėte keisti ar tobulinti?

Ateina ir dar ateis naujų žmonių, todėl svarbu patobulinti mechanizmą, kuriuo užtikrinamas jų integravimas į rinktinę, veiklą. Dažniausiai ateina civiliai, kurie turi įgyti bazinius įgūdžius ir žinias. Tas procesas užtrunka gana ilgai, nes juos rengiančių instruktorių skaičius nėra didelis.

Kitas dalykas – jau kuopose esančių šaulių veikla – kiek spėjau pamatyti, aktyvumas labai priklauso nuo kuopos vado. Mūsų užduotis – suaktyvinti veiklą taip, kad kiekvienas galėtų kuo geriau save atrasti Šaulių sąjungoje. Norima iš anksto išsiaiškinti anketoje, kaip žmonės save mato Šaulių sąjungoje, kad iškart atėjus būtų aiški pozicija. Jeigu jis turi kokių nors specifinių žinių, įgūdžių, reikalingų sąjungai, būtų galima pagal specialią programą rengti ir panaudoti tokių žmonių žinias.

Trečias dalykas – jaunųjų šaulių pritraukimas ir ugdymas. Jaunųjų šaulių skaičius Vilniaus mieste galėtų būti didesnis, reikia kalbėti su mokyklomis, savivaldybės Švietimo skyriumi ir taip pritraukti vaikus.

Minėjote problemą dėl nepakankamo instruktorių skaičiaus bazinio šaulio kurso vykdymui – ar bus ieškoma naujų instruktorių?

Kaip tik dabar vykdomė apklausą per kuopas, kas norėtų prisidėti prie BŠK rengimo – tokių žmonių nėra daug, bet atsiranda. Čia svarbu išlaikyti tęstinumą su instruktoriais savanoriais, kurie galėtų rengti kolegas – jeigu pradėdame kursą, pasidarome grafiką, kuris būtų pritaikytas pagal būsimo instruktoriaus laiko galimybes.

Teko bendrauti su Balsių teritoriniu šaulių būriu – tokių, t. y. teritorinių būrių nėra daug, bet jų privalumas – galimybė aktyviau bendrauti ir veikti sau gerai pažįstamoje teritorijoje. Ar Jūs skatintumėte tokių būrių formavimą?

Tikrai taip. Kiek žinau, prieš tai buvęs vadas yra suskirstęs kuopoms ir būriams teritorijas, tad į tą klausimą reikės gilintis, kad kuopos žinotų savo teritorijas – toks veikimas yra didelis privalumas, mat šauliai, žinodami savo teritoriją, bendruomenę, kritinius infrastruktūros taškus, esant kritinei situacijai galėtų sklandžiau vykdyti savo funkcijas. Šiuo metu važinėju ir kalbu su kuopomis ir būriais, aiškinuosi problemines vietas – viena iš jų yra būtent infrastruktūrinių planų tobulinimas.

Kiek lengvesnis klausimas – kaip atrodo Jūsų laisvalaikis ir ar išvis to laisvo laiko yra?

Taip, čia geras klausimas (*juokiasi*), kadangi auginu du berniukus, kurie yra nedideli, pagrindinis laisvalaikis yra laiko leidimas su šeima, būname gamtoje arba kieme žaidžiame įvairius sportinius žaidimus. Mėgstame keliauti – trumpos kelionės po Lietuvą automobiliu ieškant dar neaplankytų vietų, o kartą per metus iškeliaujame ir kažkur toliau.

Šį sausį buvome už poliarinio rato, Laplandijoje aplankėme Kalėdų Senelį. Maniau, kad vaikams, kol dar maži, bus įdomu, bet, mano nuostabai, įdomiausias jiems buvo ne Kalėdų Senelis, o gamta, baltos meškos ir ant medžių pakibę apšarmoję dviejų centimetrų spygliai – detalės, į kurias mes, suaugusieji, nebekreipiame dėmesio. Mėgstu anksti ryte bėgioti su savo vokiečių aviganiu, kol visi miega. Labai norėčiau skaityti knygas, stengiuosi, bet ne visada pavyksta atrasti laiko.

O kokį žanrą labiausiai mėgstate?

Istorines ir politines knygas, grožinę literatūrą mažiau – jos daug buvo vaikystėje.

Ką laikote savo didžiausiu pasiekimu – ar materialiu, ar kitaip išreikštu?

Didžiausias pasiekimas turbūt – augantys du sūnūs. Jiems gimus, pagalvojau, kad gyvenime veikiau prasmingus dalykus, bet prasmingiausia investuoti į žmogų. O karjeros prasme – dabartinė pozicija ir yra mano didžiausias pasiekimas.

Kaip švęsite birželio 27-ąją?

Šaulių sąjungos dieną. Ją pradėsime švęsti jau birželio pirmąją (*juokiasi*). Bus ir renginių, tad švęsime brolių ir sesių šaulių draugijoje. Kaip tiksliai – bus matyti jau artėjant tai dienai.

Na, ir apibendrinkime. Kas Jums asmeniškai yra Šaulių sąjunga?

Valia ir ryžtas ginti valstybę su ginklu, kas simbolizuoja kovinę galią, su kardu, kas simbolizuoja mūsų istorinę stiprybę, ir su trimitu, simbolizuojančiu mūsų pilietinę valią. Visų šių trijų dalykų derinys – tai Šaulių sąjunga. x

1.

2.

3.

VARŽYBOSE SU SAVANORIAIS

Tekstas Andrius Šmailis
Nuotraukos V. O. Kazarinas, Erika Čebatorienė
ir Rūta Šaltmerytė

Balandžio 12–14 d. Lietuvos šaulių sąjungos Karaliaus Mindaugo šaulių 10-osios rinktinės Vilniaus „Geležinio vilko“ 1005-osios šaulių kuopos žvalgų būrio šaulių skyrius svečių teisėmis dalyvavo LK KASP Didžiosios kovos apygardos 8-osios rinktinės organizuojamose geriausio pėstininkų skyriaus varžybose.

Trasa nebuvo lengva – teko įveikti daugiau nei 60 km – ir iš šaulių reikalavo daug ištvermės, susikaupimo bei ryžto. Šauliai turėjo vykdyti topografinį žygį dienos ir nakties metu tiek su žemėlapiu, tiek be jo. Taip pat per ribotą laiką atlikti kitas fizines, kognityvines užduotis.

Žvalgų skyrius iš kitų dalyvių išsiskyrė ir tuo, kad savo komandoje turėjo ir vienintelę visose varžybose (tarp 11 komandų) merginą. Gabrielė Nalivaikaitė visas užduotis atliko nė kiek neatsilikdama nuo vaikinių. x

3

BAZINIS ŠAULIO ĮGŪDŽIŲ KURSAS, ARBA AR LENGVA ATISISAKYTI NAMINIŲ KOTLETŲ?

Tekstas Valdas Kilpys
Nuotraukos Valdas Kilpys

Kai pakėlęs ranką tari šaulio priesaikos žodžius, ko gero, dar miglotai nutuoki, kad tai įspaudžia amžiną ženklą sieloje. Tačiau jei esi pasirėngęs paimti ginklą į rankas, anksčiau ar vėliau teks tapti kursantu. Juk be bazinio šaulio įgūdžių kurso – nė iš vietos. Tai kovinio šaulio alfa ir, ko gero, omega.

TOKIA PRADŽIA

Viešojoje erdvėje dažnai nuskamba, kad kiekvienam sveika išeiti iš komforto zonos. Banalybė tapęs posakis bazinio šaulio įgūdžių kurso (BŠJK) atveju tinka visu šimtu procentų. Nereikia įsivaizduoti, kad tūlas Lietuvos pilietis štai taip atsainiai gali skirti visą savaitę „lakstymui po miškus“. Darbai, atsakomybės ir įsipareigojimai taip lengvai nepaleidžia, tačiau... reikia ir padarai. Tampi šauliu, kuris perėjo bazinį. Žmogumi, kuris sugebėjo atsisakyti patogaus gyvenimo. Kai balandžio viduryje lankėmės Brigados generolo Kazio Veverksio poligone, BŠJK žinių sėmėsi kelios dešimtys šaulių iš Kauno Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios ir Tauragės LDK Kęstučio šaulių 7-osios rinktinių. Vyrų

1.

2.

1 / 2. Anatolijus Kazlauskas.

ir šiek tiek moterų buvo užimti kiekvieną minutę, todėl nebuvo lengva juos pakalbinti.

Oficialiojoje kursų programoje rašoma, kad pagrindinis tikslas – suteikti kurso dalyviui bazinių individualių karinių žinių bei kario įgūdžių, siekiant kelti Lietuvos šaulių sąjungos šaulių karinio parengimo lygį ar pradėti tarnybą LŠS koviniame būryje.

Šnekant paprasčiau, iš civilio gyvenimo atėjusiam žmogui būtina suteikti pradinį žinių, kad jis „susikalbėtų“ su kitu šauliu ar kariu ir jie galėtų veikti drauge. Elementaru.

KO MOKOMA

Priklausomai nuo rinktinės, kursų laikas parenkamas susibūrus reikalingam šaulių skaičiui, nes šių kursų organizavimas yra gana nemažai specialistų dėmesio reikalaujantis dalykas. Štai LŠS G2/G3 [Saugumo ir operacijų ir planavimo] skyriaus vedėjo ats. kpt. Vyto Šareikos teigimu, būtina atkreipti dėmesį į kursų pavadinime esantį žodį „individualių“, mat kursų metu ugdomi būtent individualūs

kiekvieno šaulio įgūdžiai. Šaudyba, taktika, medicinos pagalba, šiek tiek fizinio ugdymo ir, be abejo, rikiuotė – visa tai yra BŠJK pagrindas.

Pasak vieno iš instruktorių, ilgus metus tarnavusio kariuomenėje, šaulio Egidijaus Kunigausko, mokyti naujus šaulius yra didžiulis malonumas ir atsakomybė. „Žmonės šiame kurse labai motyvuoti, nemažai pasiekę gyvenime, todėl bet ko ir bet kaip jiems nepapasakosi. Tai labai džiugina“, – atviravo instruktorius. Jo teigimu, šauliai turėjo naktinį ir dieninį orientavimąsi vietovėje. „Šauliai naktį eis pagal laikrodžio rodyklę, o dieną – prieš. Taip jie matys, kur ejo naktį, ir galės pergaltoti maršrutą, jei buvo nuklydę“, – sakė E. Kunigauskas.

Instruktorius neslepia – kursų laikas labai ribotas, todėl dėstymo principas labai paprastas: dalykams, kuriuos šaulys gali žinoti, skiriama šiek tiek mažiau laiko, o dalykai, kuriuos šaulys privalo žinoti, yra kalami galvon visais įmanomais būdais.

KURSANTŲ ĮSPŪDŽIAI

Jurga Navikienė

Kursų įspūdis geras, tiek visko vyksta, kad nė nepamenu, kuri diena [juokiasi]. Esu motinystės atostogose, štai, jas šitaip naudoju. Nemažai turistauju, tad čia dėstomos žinios man tikrai naudingos. Kita vertus, neslėpsiu, tai, kas susiję su ginklais, man svarbu, bet jaučiu, kad šiek tiek „nelimpa“. Bet jei kas nors nutiks, bent žinosiu, ką daryti su tuo ginklu. Beje, prieš šaudydama koviniu ginklu maniau, kad ji bus sunkiau nulaikyti. Bet susitvarkiau.

Daugiausia įspūdžių paliko rikiuotės treniruotės. Kai žiūri iš šono – taip primityvu, taip paprasta, bet, kai išeini į rikiuotės aikštę su kitais, išeina „baletas“. Žiūri, juk rimti vyrai susirinko, bet... visi drauge sėkmingai „grybaujame“. Tai, kas paprasčiausia, tampa sudėtingiausiu dalyku.

Žinojau, kad moterų nebus daug, tad prieš ateidama nusiteikiau, kad reikės būti stipresnei už kitus [šypsosi].

Gintautas Krilavičius

Stoti į šaulius planavau gal dvejus metus. Gal būčiau tai padaręs ir anksčiau, bet esu „prie politikos“ ir mačiau, kad nemažai mano pažįstamų į šaulius stojo „dėl „Facebook“. Kai viešumoje nuslopo banga „su uniformomis“, tuomet ir pats nusprendžiau tapti šauliu. Kalbant apie tai, ką pritaikysiu realiaame gyvenime, manau, kad gavau žinių, kuriomis būtinai dalysiuosiu su vaikais.

Koviniu šautuvu šaudžiau pirmą kartą, bet kažkaip didelio įspūdžio nepatyriau. Patiko vieno iš instruktorių iš KASP gebėjimas tiksliai sudėlioti akcentus. Jis konkrečiai pasakė, kur dera susikaupti ir ką tiksliai daryti. Bendrai sakant, šie kursai yra gera proga „pravalyti galvą“. Kalbėjau bent su trimis žmonėmis iš dalyvaujančių kursuose ir visi sakė, kad čia „valosi“. Kalbant rimčiau, nereikia daug galvoti, tiesiog eini ir padarai.

Anatolijus Kazlauskas

Prisiekiau Kovo 11-ąją, visai neseniai. Mintis tapti šauliu brendo jau seniai, tad... atėjau. Esu tarnavęs, tai kaip ir galėjau neiti, bet

reikia atnaujinti žinias ir tiesiog norisi kalbėti ta pačia kalba. Įspūdis geras, ypač ta aktyvioji dalis. Tikrai įdomu, nes sukuriamos visai realios sąlygos. Su šiuo ginklu nesu šaudęs, bet visai patiko. Esu aktyvus žygeivis, tai man kartografija, medicinos pagalba labai pravers kitose veiklose.

Daug įspūdžių padarė plk. lt. Lino Idzelio paskaita. Kažkaip „užmotyvavo“...

Nerijus Mikelionis

Labai gerai. Rekomenduoju visiems. Tai vieta, kur iš naujo supranti, kokie svarbūs yra paprasti dalykai. Instruktoriai geri, ypač rikiuotės instruktorius puikus [šnairuoja į netoliese besišypsantį instruktorių Eligijų], viskas gerai. Visi dalykai, kuriuos čia mokomės, yra labai praktiški. Čia jaučiu praktiškumo koncentratą. Visko gali namo parsinešti – tvarkos, drausmės, gebėjimo orientuotis, gausybės dalykų.

Dar kartą pakartosiu – kiekvienam vertėtų pabandyti. Gal mažiau tuomet verkiančių Lietuvoje būtų? x

PACIFISTĖ SU GINKLU,

ARBA PIRMAS KARTAS POLIGONE

Po to, kai buvo patikrinti dalyvaujančiųjų sąrašai, pirmą dvidešimties žmonių grupę, tarp jų ir aš, gauna pirmuosius nurodymus: pasiimti apsaugos priemonės (akinius ir ausines), gauti 25 šovinius, už juos pasirašyti ir bėgti pasiimti ginklo. Atsistojau į jau procedūras atlikusių šaulių eilę. Prasideda.

Jau čia apima didysis stresas kažką padaryti ne taip. Čia pamačiau ir pirmą minusą neturėti uniformos – dvi dėtuves įduotos į rankas, ant kojų padėtas automatas, kurį baisu nors kiek panardinti į smėlį, ir tarp asmeninių daiktų kišenėje pasimetę pirmi penki šoviniai. Niekada neprikikiškite kišenių, kuriose nusprendėte laikyti šovinius. Didelė tikimybė ne iškart juos visus surasti. Trečias, ketvirtas, penktas... pasisekė – visus radau. Drebančiomis nuo rytinio šalčio rankomis šiaip ne taip sudedu šovinius. Sukame dešinę ir iškilmingai žengiame jau mūsų laukiančių patiestų kilimėlių link.

4

Tekstas ir nuotraukos Karolina Savickytė

Įsivaizduokite: 8.40 val. ryto, šeštadienis, įvažiavę į Šalčininkų rajono miškus atsisveikinate su asfaltuota kelio danga, pinigais už mašinos plovimą ir draugiška automobilių kolona *driftinate* žvyrkeliu iki pirmos aikštelės prie ženklų „Rūdinkų poligonas“. Keturračių pristatyta apščiai, bet dar daugiau yra iš jų išlipančių uniformuotų ir vorele smėlėto

poligono link einančių šaulių. Nors ir nepažįstami, vis vien tiesia ranką pasisveikinti. Lygiai devintą valandą laukiančios besišnekučiuojančios grupelės išsisklaido ir tampa viena 250 šaulių rikiuote, šalia jos rikiuojasi ir jaunieji šauliai. Gal įsivaizduoti sunku, jeigu niekada nebuvote poligone. Aš irgi nebuvo – iki to šeštadienio. Kad jaustumėtės užtikrintai, jūsų dėmesiui: pirmieji šūviai ir pasiruošimas jam – kaip šaudymo pratybos atrodo visiškai naujokui?

Išsirikiuojame prie kilimėlių, už 25 metrų matau taikinį. Ilgai neužsižiūriu, nes instruktorius paprašo vardo ir pavardės, juos įrašo ir leidžia įsipažinti ant akmenimis nuo vėjo prilaukomo kilimėlio, kol ir instruktoriams bus duotos komandos. Jas dėl užkimštų ausų jie dar kartą perduoda mums asmeniškai. Kartais būdavo juokinga girdėti tą patį du kartus, vis dėlto – ginklas ne žaislinis ir už kiekvieną vamzdžio nukrypimą galėdavai gauti velnių. Geriau paklausti.

Taigi paskutiniai padėties pasitaisymai, dėtuovės prijungimas ir kelios akimirkos tylos. Per tą tylą dar man kolegė pakužda neišsigąsti atatrakos ir stipraus garso. O jūs juk žinote, kaip kartais suveikia... tik po žodžio „nesijaudink“ pradedi tikrai jaudintis.

Smalsumo vedami [juk pirmas šaudymas!] einame skaičiuoti ant taikinio paliktų kulkos ornamentų. Instruktoriai matuoja atstumus tarp šovinių paliktų skylių ir pasako – atitinka normatyvą ar ne. Ateina laikas prisiminti ir mokyklos darbelių pamokas – tam, kad žinotum, kurie šūviai jau buvo įvertinti, juos spalvotai užklijuoji. Ir bėgte atgal. Suprasti, kam pasisėkė, o kam ne galėjai nė neklausdamas – jeigu šaulys nebeguli, o sėdasi ar stojasi su į taikinį nukreiptu ginklu, įskaitą gavo. Aš šįkart nusprendžiau pagulėti.

Kas pagulėjo šviečiant saulutei ant smėliuoto kilimėlio, kas įdegį ir taikinį gaudė tupėdamas, sėdėdamas ar stovėdamas – po paskutinio 25-ojo šovinio visi vėl per smėlį brido patenkinti savo smalsumo. Kaipgi šįkart? – kiekvienas klausė savęs. Paskutiniai skaičiavimai, nuo milimetrų priklausanti įskaita, džiaugsmas ir nusivylimas. Nepriklausomai nuo rezultato, rankdarbių būrelis greitai suklijavo savo rezultatus ir, atsisveikinę su instruktoriais bei palikę tik jau atvėsusias tūtas, išžygiavo iš šaudymo lauko.

Instruktoriams penkių minučių pietų pertrauka. Atsisėdę ant smėlio jie su arbata ar kava sukurta sumuštinį ir persimeta keliais žodžiais. Neilgai trukusi tyla dingsta – horizonte pasirodo naujas dvidešimtukas. Kažkas galbūt jau ir šaudęs, o kažkas, kaip ir aš, laukia pirmųjų nurodymų ir pirmojo šūvio. x

Po komandos „ugnis“ vieni dar tik bando sulaikyti kvėpavimą, kad nesujudėtų, kiti jau skuba išleisti šovinius į laisvę. Nusitaikau, nuleidžiu saugiklį ir spaudžiu. Ironiška, bet taip bijojau, kad net... neiššovė! Visa teorija tokiu momentu, kai girdi rimtą griaustinį nuo kitų skriejančių kulky, o pas tave NIEKO, išsisklaido – bet pasitaisome dėtuovę [rankoms šalta, jaudulys krečia, tai ir neįsideda ji taip iš pirmo karto] ir štai, kulkos skrieja pirmyn, palikdamos mėtytis tik karštas tūtas.

„Šaudymas baigtas!“ – džiaugsmingai šaukiu instruktoriui, jis pakelia nykštį. Ne, tai dar nereiškia, kad su šalia sėdinčiu broliu šauliu sušaudėme gerai, dar ne. Po ginklo patikros jis saugiai paliekamas – ne veltui sakoma, kad su ginklu visada reikia elgtis taip, lyg jis būtų užtaisytas. Pagalvoju, kad visi gyvi ir pirmam kartui to užtenka, bet laikas pažvelgti taiklumui į akis. Tiksliau, į tuos juodus kvadratėlius.

Tekstas Gabriėlius E. Klimenka

Vasariški orai pranašauja, kad kartu su šeimomis ar draugais daug laiko leisime gamtoje. Ta proga noriu pasidalyti idėja, įgyvendinta prieš metus. Papasakosiu, kaip šauliškai švenčiau savo gimtadienį. Žinoma, tokia idėja tinkama ne tik gimtadieniams, bet ir kitoms progoms, kai gali smagiai praleisti laiką bičiulių kompanijoje. Iš asmeninės patirties suprantu, kad dažnas šaulys jau yra saviškiams įkyrėjęs kalbomis apie šaulių sąjungą, tad laikas imtis ne kalbų, o darbų.

Manau, kiekvienas turime bičiulių, kuriems knieti pažiūrėti ar išbandyti, kuo užsiimi vakarais ir savaitgaliais, tačiau suprantu, kad vien dėl pažiūrėjimo ar pasibandymo stoti į LŠS nedrąsu, tad čia vienas iš būdų, kaip galime supažindinti artimuosius su šauliškomis veiklomis.

PASIRUOŠIMAS. Kadangi gimtadienio tema karinė, tad ir pasirengimas jam turi būti sukarintas, t. y. sudaromas pratybų planas, parenkama vieta bei laikas, padengiamos uniformos ir išsiunčiamas šaukimas į tarnybą.

Pratybų planas – labai svarbi dalis, kuri vėliau padės nesiblaškyti pasibuvimo ir pasirengimo jam metu. Pasitelkę planą galėsite sekti laiką, matyti, kokių priemonių reikia ir panašiai. Savo gimtadienio pratybų planą pateikiu pabaigoje.

Vieta – taip pat svarbus dalykas. Jei leidžia oro sąlygos, geriausia išeiti į mišką ar kokią stovyklavietę. Rekomenduoju rinktis vietą ne prie ežero, nes pratybos gali būti pertrauktos netikėtomis maudynėms. Tiesa, ežerą taip pat galima panaudoti pratybų planavime, pavyzdžiui, skęstančiojo gelbėjimas, kova vandenyje ir pan. Mano gimtadieniui puikiai tiko Bražuolės stovyklavietė.

Uniformos detalė, leidžianti įsijausti į kario vaidmenį. Ieškant variantų viskas pasirodė baisiai brangu, tad apsiribojau woodland spalvos laisvalaikio kepuraitėmis. Turguose tokių galima įsigyti gana pigiai. Žinoma,

jei leidžia kišenė, būtų idealu įsigyti visą uniformą ar bent jau marškinėlius ir kepuraitę. Svarbu, kad pratybų vadovas būtų apsirengęs militaristiniu stiliumi, gal nebūtina dėtis šaulio uniformos, bet geriau, kad vos pažvelgus būtų aišku, kas čia karys.

Šaukimas į tarnybą siunčiamas vietoj kvietimo į gimtadienį ar kitą pasibuvimą. Žaisminga būtų išsiųsti tradiciniu paštu, bet komunikuoti patogiau el. paštu. Su tekstu galima žaisti, kaip tik nori, svarbiausia, kad civiliokui atrodytų it karinis šaukimas. Iš esmės nuo kvietimo ir prasideda visas pasižaidimas, tad jo rekomenduoju nepamiršti. Mano šaukimas atrodė taip:

ŠAUKIMAS Į KARINES PRATYBAS „ŠAULYS 39“!!!

Susirinkimo vieta: Vilniaus geležinkelio stotis.

Laikas: 2018 gegužės 19 d. 11.15 val. Apie savo (ne)dalyvavimą patvirtinti nedelsiant.

Su savimi turėti: 5 € traukinio bilietui, paklotėlį, vandens ir užkandį neilgam žygiui pėsčiomis (~2 km). Atvykus į vietą maitinimas bus.

Kas vyks: kariniai mokymai, šaudymo varžybos ir kitos gimtadieninės karinės linksmybės.

Uniforma: patogiai avalynė ir drabužiai, tinkantys iškylai gamtoje. Šauktiniams bus išduotos uniformos.

IŠVYKIMAS IR ATVYKIMAS Į PRATYBŲ VIETĄ. Taigi sutartu laiku susirinkome Vilniaus geležinkelio stotyje. Visiems buvo išdalytos „uniformos“, t. y. jau anksčiau minėtos kepuraitės. Nusipirkome bilietus ir važiovome iki Lazdėnų pastotės. Išlipus iš traukinio prasidėjo pratybos.

RIKIUOTĖ. Pratybų dalyviai gavo įsakymą išsirikiuoti į eilę pagal ūgį ir išsiskaičiuoti. Tada – įvadas į pratybas. Įvadas – svarbi dalis, nes suteikia atitinkamą nuotaiką, padeda dalyviams įsijausti į vienos dienos kario vaidmenį.

– Sveiki, kursantai. Šiandien jūs turite galimybę vieną dieną pabūti šauliais. Bus smagu tiek, kiek patys įsijausite į šį vaidmenį. Aš būsiu jūsų instruktorius ir t. t.

Dalyviai šaukiami pavardėmis pasižymint atvykusius. Ir čia nesvarbu, kad visi

pažįstami ir iš anksto žinai, kas dalyvaus, o kas ne, dalyvių sužymėjimas – svarbus žaidybinis elementas. Atminkite, kad pratybų dalyvis turi atsakyti: Aš.

Rikiuotės nereikia perkrauti komandomis. Įsivertinkite, kokių komandų reikės, tas ir pasimokykite. Mums pakako šių: sveiki, kursantai – sveiks, tamst, eilėn rikiuot, ramiai, laisvai, trim vorom rikiuot, kairėn-dešinėn-aplink, žengte marš, vietoj stot. Rikiuotės komandas pakanka pasibandyti 15 min. Tikslas išmokyti idealiai vykdyti komandas neturime, pakanka tiek, kad tą dieną visi maždaug žinotų, ką daryti. Vieni – imlesni, kiti – ne, tad imlesni vėliau padės kitiems.

Rikiuotės elementus geriausia naudoti prieš kiekvieną pratybų dalį.

ŽYGIS Į PRATYBŲ VIETĄ. Siūlau nesirinkti didelio atstumo, pakaks poros kilometrų. Dera suprasti, kad grupėje yra žmonių, niekada nežygiavusių kariškoje rikiuotėje, kita dalis net ir gamtoje retai būna, tad tvarkos trūks, dalyviai blaškysis ir pan. Visą rekomenduoju vertinti kuo paprasčiau. Štai mūsų kelyje pasitaikė besiganančios ožkos, o vėliau gėlių laukai, tad visi norėjo pasifotografuoti ir pan.

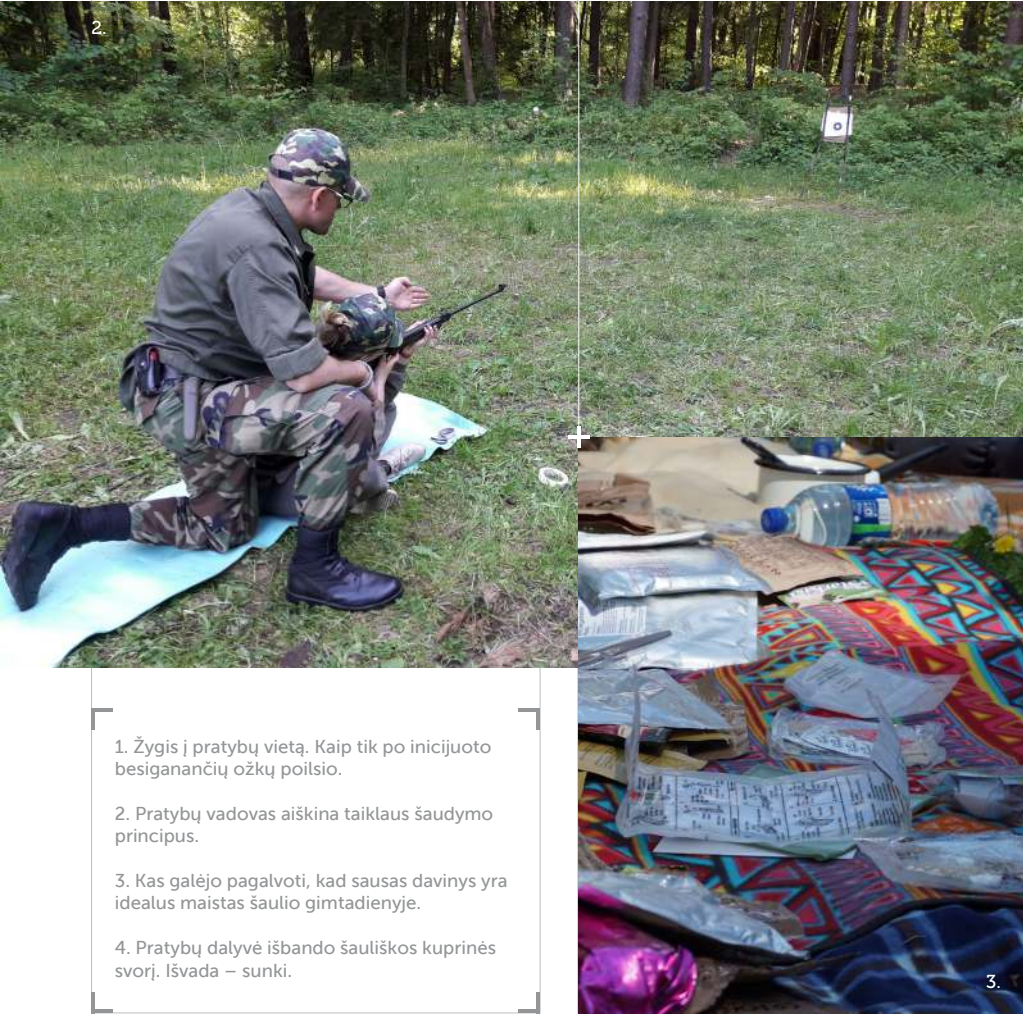
Siūlau leisti tai daryti, tik, žinoma, išlaikant karišką stiklį. Pavyzdžiui, vietoj stot, poilsis penkios minutės, į tris voras rikiuoti, žengte marš. Pas mus šis poilsis buvo nuėjus maždaug 300 metrų, kitas – kilometrą.

Nukeliavę iki stovyklavietės įsirengėme vietą ir pradėjome pagrindinę pratybų dalį.

PIRMOJI MEDICINOS PAGALBA. Pirmasis užsiėmimas buvo pirmoji medicinos pagalba. Aš pamokiau kelias temas: masyvaus kraujavimo galūnėse stabdymas, kraujavimas iš kirkšnies bei kaklo, išorinis širdies masažas, dirbtinis kvėpavimas, stabilios padėties užtikrinimas, užspringimas.

Suprantu, kad dalis temų nėra grynai kariškos, bet čia svarbiau, kaip pateiksi. Ši dalis padėjo dalyviams dar labiau įsijausti į kursantų vaidmenį. Užsiėmimui pasibaigus atėjo laikas papietauti.

MAISTAS. Galimas variantas virti šaulišką košę, tačiau visi košių taip atsivalgo, tad pratyboms idealus variantas yra sausas maisto daviny. Viena vertus, padeda civiliokui įsijausti į kario gyvenimą, kita vertus, retas kuris gyvenime yra ragavęs sausiako. Tad →

1. Žygis į pratybų vietą. Kaip tik po inicijuoto besiganančių ožkų poilsio.
2. Pratybų vadovas aiškina taiklaus šaudymo principus.
3. Kas galėjo pagalvoti, kad sausas daviny yra idealus maistas šaulio gimtadienyje.
4. Pratybų dalyvė išbando šauliškos kuprinės svorį. Išvada – sunki.

pietūs tampa smagia pratybų dalimi. Papasakojus, kaip naudoti sausą davinį, visi gali savarankiškai išbandyti. Idealu, jei visi dainiai skirtingi, visi gali dalytis paragaudami įvairaus maisto. Mano gimtadienyje buvo keli amerikietiški ir lietuviški daviniai, taip pat lenkiškas, britiškas, vokiškas ir kanadietiškas, tad įvairovė buvo labai didelė.

PALAPINSIAUSTĖS NAUDOJIMAS. Pavalgę ėmėmės būsto įrengimo naudodami palapinsiaustę. Mano kompanijoje žmonės vasarą linkę pakeliauti, tad dalis jų turi palapinsiausčių, tačiau kaip jas galima panaudoti be apsaugos nuo lietaus, nežino, tad mokymų dalis buvo labai smagi ir praktiška.

MAZGAI. Iš asmeninės patirties galiu pasakyti, kad retas kuris moka rišti daugiau nei tris mazgus, todėl šioje dalyje buvo pravartu pamokyti kelių svarbiausių. Pavyzdžiui, iš asmeninės patirties galiu pasakyti, kad didžioji dalis suaugusiųjų nemoka teisingai rišti tikrojo mazgo. Geriausia mokytis rišti tuos mazgus, kurie tikrai pravers gyvenime.

ŠAUDYMO VARŽYBOS. Pratybose naudojome pneumatinį šautuvą, airsoftinį pistoletą ir laidynę, liaudyje vadinamą *ragatke*. Čia svarbi dalis buvo saugaus naudojimosi ginklais mokymai. Na, patys žinote, piršto ant nuleistuko nelaikyti, į žmogų nekreipti, taiklaus šaudymo principai ir t. t. Žodžiu, pademonstruoti pagrindines šaudymo pozicijas. Vėliau visi gali pabandyti šaudyti iš visų, bet varžyboms pakanka gulimos ir stovimos pozicijų. Pistoletu ir laidynės rungtyje pakako stovimos pozicijos.

PRATYBŲ PABAIGA. Pratybų dvasią svarbu išlaikyti iki pat galo, tad baigę šaudymo varžybas surinku: – Eilėn rikiuot, – pasirikavus apibendrinimas. – Buvote šaunūs kursantai, ir kitokios pagyros bei padėkos. O dabar įteikiami pratybų „Šaulys 39“ dalyvio pažymėjimai.

Pažymėjimai buvo netikėta, bet smagi dalis, tai smulkmena, padedanti prisiminti išgyventas patirtis. Diplomus galima pasidaryti pačiam arba susirasti kokius nors paruoštukus, kurių gausu internete. Pačioje pabaigoje nepamirškite: Dėkoju už tarybą! Tėvynės labui!

Tai vienas iš būdų skleisti šauliškas idėjas, parengti artimuosius dienas X bei ugdyti jų pilietiškumą ir, žinoma, smagiai praleisti laiką. Viliuosi, kad kam nors pravers šios idėjos. x

PRATYBŲ PLANAS

	Karinis vienetas: Gimtadienio dalyviai	Mokymo dalykas: Pseudo BŠK
	Vieta: Bražuolės stovyklavietė	Laikas: 2018 m. gegužės 19 d. 11.15–20.00

LAIKAS	EIGA	REIKMENYS
11.00–11.30	Renkamės Geležinkelio stotyje Bilietų pirkimas Uniformų išdalijimas Sėdame į traukinį	Uniformos (kepuraitės), 14 vnt.
12.00–12.10	Atvykstame į Lazdėnų stotį. Išlipame iš traukinio.	
12.10–10.25	Rikiuotė	Lapas su dalyvių pavardėmis, šratinukas
12.30–13.30	Žygis į Bražuolės stovyklavietę	Žemėlapis
13.30–14.15	Pirmoji medicinos pagalba: masyvaus kraujavimo galūnėse stabdymas, kraujavimas iš kirkšnies bei kaklo, išorinis širdies masažas, dirbtinis kvėpavimas, stabilios padėties užtikrinimas, užspringimas	Turniketai, 4 vnt. Paklotėliai, 4 vnt. Skarelės, 4 vnt.
14.30–15.15	Pietūs	Sausas maisto daviny įvairių rūšių, 14 vnt. Vanduo, 10 litrų
15.15–16.00	Būsto statymas naudojant palapinsiaustę	Palapinsiaustės, 4 vnt.
16.00–16.45	Mazgai	Virvė. Kiekvienam dalyviui po 2 m
16.45–18.30	Įvadas į saugų ginklo naudojimą Šaudymo pozicijos Varžybos: sąlygos – stovima ir gulima pozicijos.	Pneumatinis šautuvas, airsoftinis pistoletas, laidynė. Taikiniai. Šoviniai. Izoliacija.
18.30–19.00	Apibendrinimas Apdovanojimai Pratybų pabaiga	Diplomai, 14 vnt.

1.

KAI GYVENIMAS KUPINAS ŽAVESIO IR AISTROS TAM, KĄ DARAI

Tekstas Dovilė Rusteikienė
Nuotraukos iš asmeninio archyvo

Kviečiame susipažinti su LDK Kęstučio šaulių 7-osios rinktinės šaule – Daiva Geniene (44 m.). Nors šaulio priesaikos žodžius ištarė visai neseniai, į organizacijos veiklą aktyvi moteris įsitraukė iš karto. „Mano gyvenimas kupinas žavesio ir aistros tam, ką darau. Darbas, įvairi veikla ir savanorystė – tarsi neatsiejami deriniai. Viskas sukasi apie tai, ką mėgstu, kuo tikiu ir didžiuojuosi. Kaip atpildą sutinku fantastiškų, įkvepiančių žmonių“, – sako Daiva.

Ką veikiate, kai nedėvite šauliškos uniformos?
Dirbu mėgstamą darbą – netrukus sukaks 4 metai, kai vadovauju nerealiai Tauragės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro komandai. 13 metų darbo patirtis Anesteziologijos ir reanimacijos skyriuje, socialinio darbo, sociologijos, viešojo administravimo studijos, darbas Visuomenės sveikatos centre vyriausiąja viešųjų ryšių specialiste buvo tvirti pamatai, nuoseklusėjimas ten, kur esu dabar.

Laisvalaikis kupinas veiklos įvairovės – nuo lyriškos iki ekstremalios. Sielą maitinu knygomis, kelionėmis, fotografija,

rankdarbiais, poezijos rašymu, įvairių renginių vedimu. Keliolika metų vasaromis savanoriauju krikščioniškoje Vanagų stovykloje. Ten esu atsakinga už maždaug 500 stovyklautojų ir vadovų sveikatą, vedu pirmosios pagalbos būrelį.

Kažkada perskaityta citata „Pats būk tuo pokyčiu, kurį nori matyti visuomenėje“ išprovokavo pamąstyti. Mokydama žmones sveikos gyvensenos pirmiausia pati turiu būti pavyzdžiu, tad nerūkau, nevartoju alkoholio. Skiriu laiko ir sportui – esu akredituota šiaurietiškojo ėjimo instruktorė. Mano ekstremalus pomėgiai anaip tol nėra drąsos įrodymas, veikiau – tai kova >

Tikiu, kad niekas gyvenime nevyksta atsitiktinai. Šis mano pasirinkimas – taip pat neatsitiktinis, iki jo ėjau nuosekliai.

su baimėmis. Bijau aukščio ir vandens, todėl išbandžiau šuolį parašiotu, kopimą į kalnus, baidarių žygius kalnų upėmis, drebėdama mokausi plaukti burlente, irklente, pasikarstau nuotykių trasose. Tarsi koks baronas Miunhauzenas ištempiu save iš komforto zonos į netrumpus pėsčiųjų, dviratininkų ar baidarių žygius – taip ugdu valią, ištvermę ir discipliną.

Širdyje pakanka vietos ir dar dviem nevyriausybiniams organizacijoms: meno žmonių susitikimų klubui „Vakarutė“ ir Jovarų bendruomenei, kurioje gyvenu.

Ar vaikystėje domėjotės karyba? Ar bent atkreipdavote dėmesį į uniformuotus karius, šaulius? Vaikystėje didžiausias autoritetas buvo tėvelis – milicininkas, vėliau – policijos kapitonas. Prisimenu, kokia nepriekaištingai tvarkinga būdavo jo uniforma ir batai. Vaikiškai supratau, kad taip išreiškiama pagarba darbui.

Kaip atradote Šaulių sąjungą? Kas Jus paskatino tapti šaule? Esu patriotė, mano artimiausi draugai – tokie pat. Keletas iš jų priklauso Šaulių sąjungai Vilniuje. Turbūt nustebinsiu tai pasakydama, bet... galutinai mane įkvėpė jaunieji šauliai! Tiek krikščioniškų vaikų vasaros stovyklų metu, tiek vesdama pirmosios pagalbos mokymus jaunųjų šaulių stovyklose pastebėjau, kad tas jaunimas ištis kažkoks kitoks: smalsesnis, atsakingesnis, disciplinuotesnis. Tapo smalsu – kokia tuomet visa organizacija, jei ji daro šitokių poveikį?!

Šaulių sąjungoje esu naujokė, tačiau jaučiuosi esanti reikalinga, vertinga. Jausmas toks, tarsi visuomet čia buvau.

Kada ir kur davėte šaulio priesaiką? Gal pamenate, kokie jausmai tuo metu buvo užplūdę? Kokios mintys sukosi galvoje, kartojant priesaikos žodžius drauge su kitais broliais ir sesėmis šauliais?

Šaulio priesaiką daviau 2018 metų lapkričio 3 dieną Tauragėje. Labai jaudinausi, priklausęs pabučiuoti vėliavą ašaros graužė gerklę. Jaučiau begalinį dėkingumą Lietuvos partizanams. Sakralumas. Mintyse skambėjo roko opera „Priesaika“.

Koks jausmas yra priklausyti jau 100-metį menančiai organizacijai? Kokia veikla užsiimate šaulių sąjungoje? Kodėl? Nors organizacija turi tvirtas šimtmetes tradicijas, kartu ji yra ir nuolat atsinaujinanti organizacija, ugdanči ir jaunuosius šaulius. Čia suteikiama daug erdvės idėjoms generuoti ir joms realizuoti. Darau tai, ką moku geriausiai. Be įprastinės šauliškos veiklos, vedu pirmosios pagalbos mokymus vaikams ir suaugusiesiems, siūlau idėjas renginiams. Smagu, kad joms pritaria.

Jaunųjų šaulių stovyklose mokote pirmosios pagalbos tiek jaunuosius šaulius, tiek suaugusiuosius. Ar skiriasi darbas su vaikais ir suaugusiais? Nepriklausomai nuo dalyvių amžiaus, bet kokius mokymus pradedu nuo sudominimo, realių, man nutikusių istorijų ir motyvacijos. Taip pat svarbu periodiškas „kurso pakartojimas“.

Vaikai mėgsta technologijas, nori kuo greičiau jas pačiupinėti, išbandyti, kaip tai veikia. Vienas iš esminių skirtumų – vaikus reikia išmokyti, o suaugusiesiems dažniausiai tik priminti. Dirbdama su suaugusiaisiais akcentuoju ne tik, kiek ir kaip reikia daryti, bet svarbiausia – kodėl. Pajuokaujame, pašaržuojame – tai taip pat padeda įsiminti. Mano mėgstama užduotis – leisti mokymų dalyviams pabūti ekspertais ir įvardyti bei koreguoti kolegų daromas klaidas.

Ar tapus šaule kas nors pasikeitė Jūsų gyvenime? Mūsų gyvenimo patirtys ir įvykiai yra neatsiejami nuo asmenybės pokyčių: vienus augina, subrandina, užgrūdina, kitus sugniuždo. Tikiu, kad niekas gyvenime nevyksta atsitiktinai. Šis mano pasirinkimas – taip pat neatsitiktinis, iki jo ėjau nuosekliai. Atėjau čia tam, kad duočiau, kad pasidalyčiau tuo, ką turiu: palaikymu, idėjomis, tam tikromis žiniomis, laiku, bendryste. Kartu taip pat turiu galimybę išmokyti naujų dalykų, kuriais galėčiau labiau pasitarnauti žmonėms.

Esate veikli moteris, kuo šios organizacijos veikla, tradicijos yra įdomios? Kas Jus traukia? Šauliai man gražūs savo patriotiškumu, vienybe, drąsa, nesavanaudiškumu, disciplina. Labiausiai vertinu įvairiapusiškas šios organizacijos pastangas išsaugoti ir perduoti

ateities kartoms mūsų tautos istoriją, pasididžiavimo Lietuva ir stiprybės jausmą.

Ar kerzai ir uniforma negąsdina? Mėgstu pokyčius, iššūkius ir įvairovę. Darbe trylika metų dėvėjau uniformą. Tiesa, mediko uniforma balta (arba žalia – kai tekdavo dirbti operacinėje). Dabartiniame darbe neretai tenka „greituoju būdu“ dalykinį kostiumėlį ir aukštakulnius pakeisti į sportinę „uniformą“, vesti šiaurietiškojo ėjimo treniruotę ir vėl grįžti prie dokumentų.

Galima pajuokauti, kad didžiausias šaulio uniformos privalumas – praktiškumas. Kartu ji labai įpareigoja. Įpareigoja pasverti žodį, elgesį, net ir kilusią mintį, ištiesinti pečius, pakelti galvą. Ji nebyliai primena, kas yra garbė, padorumas, vienybė, tvirtybė ir Lietuvos istorija.

Papasakokite savo pirmą įspūdį po pirmosios aktyvios šauliškos veiklos. Kas tai buvo? Tai buvo pratybos miške, likus savaitei iki šaulio priesaikos. Buvau pakviesta vesti šauliams pirmosios pagalbos mokymus, vėliau reikėjo pademonstruoti savo šaudymo įgūdžius. Kokie gi ten įgūdžiai, jei iki tol buvau šaudžiusi tik „orinuku“!

Pirmą kartą dėjau šovinius į dėtuvę, akies krašteliu stebėdama, kaip tai daro kiti. Vos akių „neišsinarinau“, stengdamasi įžvelgti, kaip toliau gulintis šaulys užtaiso šautuvą – to taip pat nemokėjau... Atsigulus ant brezento šaudyti, pasipylė

lietus, o aš guliui baloje su ginklu – gi komandos keltis negavau. Tąkart labai džiūgavau, kad visi šūviai pataikė į taikinį, kol... išaiškino, kad kur kas svarbiau yra sklaida.

Galbūt dalyvaujant šauliškoje veikloje yra tekę susidurti su savo baimėmis? Galbūt buvo situacijų, kurios privertė net perlipti per save? Kasdien prisiverčiu bent šiek tiek perlipti per save. Įprastai mano natūra yra jautri ir meniška, o ekstremaliose situacijose žaibiškai įsijungia šaltas, racionalus protas ir bent keli veiksmų plano algoritmai. Turbūt tam man ir reikia adrenalino dozės – kad būtų įdarbinti abu smegenų pusrutuliai.

Ką manote apie moteris sukarintose organizacijose, karinėse struktūrose? Vis dar pasigirsta minčių, kad karyba – vyrų reikalas, nors matome, kad ir moterys aktyviai įsitraukia tiek į šaulių sąjungos veiklą, tampa karėmis savanorėmis, karėmis. Kažkada ir mokslas, ir menai, ir balsavimas buvo tik vyrų reikalas.

Nemėgstu stereotipų. Iš jų kyla daug psichologinių problemų. Viena iš jų – berniukai neverkia.

Tiek vyrai, tiek moterys apibūdinami svarbesniu bendrinio žodžiu – žmogus. Žmogaus pamatinė vertybė ir prigimtine teisė – laisvė. Laisvė rinktis. Laisvė leisti sau jausti tai, ką išties jauti, ir klausytis savęs, kaip tuomet jautiesi.

Kai nesistengi niekam nieko įrodinėti, kai elgiesi klausydamas širdies, proto ir sąžinės, tuomet būna patys geriausi pasirinkimai.

Kas Jums yra Tėvynė? Labai mėgstu keliauti. Suvokiau, kad ne tik dėl įspūdžių ar naujų patirčių, bet ir dėl to nepakartojamo jausmo, kai vėl sugrįžti į Lietuvą – atrodo, tarsi širdis uždainuotų.

Į šį žodį man telpa viskas, bet daugiausia jame yra Meilės. Ir kaskart giedant „Tautišką giesmę“ pririekia pastangų, kad suvaldyčiau išdidų jaudulį ir meilės ašaras. O ką Jums reiškia Tėvynė? ×

- 1. Išbandomas akies taiklumas – pirmoji patirtis su ginklu.
- 2. Mokymai šauliams – svarbu žinoti, kaip padėti nukentėjusiam.
- 3. Pirmosios pagalbos pagrindai – Šaulių sąjungos jaunimui.
- 4. LDK Kęstučio šaulių 7-osios rinktinės jaunųjų šaulių stovykloje tarp įkvepiančių jaunuolių.

ETINIŲ IR DVASINIŲ VERTYBIŲ SKLAIDA. KĄ GERO GALI NUVEIKTI ŠAULIAI?

7	Tekstas Valdas Kilpys Nuotrauka Valdas Kilpys	
	Asmuo esame tu, aš, dar kažin kur jis. Štai dėl ko tautos garbė rišasi su tavąja. Betgi nesiek savo asmens garbės tiesiogiai, nes tuokart negausi. Ir dar blogiau, jei ieškosi vien savo garbės, įkrisi į paniekos urvą.	Siek visur ir visada vien tautos garbės, nepaisydamas savosios. Nebijok! Tuo keliu eidamas net baloje nesusitepsi. Savąją garbės dalį gausingai atrasi tautos garbėje, nors tau jau tuokart savoji svarbos ir nebeturės.
		Graužikai, 1925 m. (Iš knygos Vladas Putvinskis-Pūtvis „Gyvenimas ir parinktieji raštai“. P. 49.)

ARISTOKRATIJOS ŽAVESYS

Ar kada pagalvojote, kodėl Jungtinės Karalystės karališkoji šeima sulaukia tiek dėmesio pasaulio žiniasklaidoje? Ir ką bendrai duoda valstybei aristokratijos luomo buvimas?

Kai demokratinė valstybė turi šimtamečių tradicijų besilaikantį žmonių ratą, kuris savo buvimu simbolizuoja bendrabūvio tęstinumą, randasi aiškus suvokimas, kad valstybė nėra vien politinis susitarimas laikytis išvien. Piliiečiai gauna galimybę žavėtis (arba nesižavėti) pelnytai aukštesnius etikos standartus propaguojančiais žmonėmis. Tiesiog yra apie ką pakalbėti atsiribojant nuo ne visuomet etiškos politikos, bet liekant su valstybe.

Jei kreipsime žvilgsnį į ankstyvosios karo istorijos puslapius, galima atrasti aiškų dėsni: pergales pasiekė tos kariuomenės, kurias į mūsų vedė patys vadai. Aristokratai. Ir papildavo tie, kurie savo kariuomenių vadovavimą patikėdavo „tretiesiems asmenims“ patys likdami namie. Su išimtimis, beveik iki XIX amžiaus pabaigos šis dėsnis nesiliovė galiojęs. Tiesą pasakius, drąsiai galima teigti, kad jis – gyvybingas ir dabar. Eiliniai kariai visuomet labiau vertina tuos vadus lyderius, kurie kovoja drauge, petys petin.

Keletas pavyzdžių. Šiomet JAV Sausumos pajėgų Europoje vado pavaduotojas gen. mjr. Johnas Gronski bėgo pagarbos bėgime „Gyvybės ir mirties keliu“ Vilniuje ir sulaukė didžiulio palaikymo. Metų pradžioje, paspaudus speigams Didžiojo Lietuvos etmono Jonušo Radvilos mokomajam pulkui vadovaujantis plk. lt. Ričardas Dumbliauskas drauge su šauktinukais kasė apkasus, taktikavo, trankėsi po miškus. Labai rekomenduoju paskaityti atsiliepimus socialiniame tinkle – jie kupini susižavėjimo.

Galiausiai, Jungtinės Karalystės princai Williamas ir Harry atitarnavo Ginkluotosiose pajėgose nuo pradžios iki pabaigos. Vienas tapo sraigtasparnio pilotu ir tik neseniai atsisakė piloto darbo Gelbėjimo tarnyboje, o kitas tarnavo tanko vadu ir buvo išsiųstas į Afganistaną. Kiek galima rasti žinių – buvo ir yra karių labai mylimas ir gerbiamas. Abu princai tarnyboje jokių išimčių neturėjo ir savo pavyzdžiu rodė, kad reikalui esant yra pasirengę padėti galvą už savo valstybę.

ŠAULYS – TAUTOS KARYS AR TIESIOG PILIETIS?

Jei Tamsta skaitote šias eilutes, tai, tikėtina, Putvinskio-Pūtvio žodžiai apie šaulį-tautos karį yra girdėti. Toks užrašas puikuoja į ant dažnų šauliškų marškinėlių nugaros. Kitaip tariant, turime posakį, kuris

tapęs neginčijama LŠS identiteto dalimi. Pabandykite pasiaiškinti, ką jis gali reikšti dabar ir ką mintyje turėjo pats V. Putvinskis-Pūtvis.

Pradėkime nuo to, kad V. Putvinskis-Pūtvis buvo kairuoliškai mąstantis Lietuvos patriotas. Tai patvirtina ir daugelis amžininkų. Visiškai natūralu, kad jo santykis su senąja, lenkiškai kalbančia Lietuvos bajorija buvo, pavadinkime, labai savotiškas. Jo atsivertimas į lietuviybę sietinas pirmiausia su lenkiškumo atsisakymu, kas neatsiejama ir su naujosios bajorystės (drauge ir visos aristokratijos) sampratos atsiradimu.

Tradicinė, klasikinė aristokratija dažniausiai remiasi kraujo ryšiu (*lot. lus sanguinis*) ir tik išimtiniais atvejais už ypatingus nuopelnus karalius galėjo suteikti aristokrato titulą nekilmingam žmogui. Taip karta iš kartos buvo perduodami titulai, žemės ir moralinės vertybės. LŠS ideologas ir pats būtent šiuo būdu paveldėjo dvarus ir bajorystę.

Tačiau apsisprendęs už lietuviybę V. Putvinskis-Pūtvis pasiūlo ir „naujosios aristokratijos“ sampratą, kurios branduoliu turėtų tapti... atspėjote – šauliai. Tad pasakymas, kad „Šaulys – tautos karys“, pirmiausia sietinas su naujosios aristokratijos atsiradimu. Ji nebesiremia kraujo ryšiu, paveldėjimu ar titulų gavimu iš karaliaus, o yra gerokai demokratiškesnė. Tautos aristokratijos žiedas, pasak V. Putvinskio-Pūtvio, turi būti sudarytas iš žmonių, kuriems nesvetimas aristokratiškas garbės, tėvynės meilės ir gynybos bei pasiaukojimo suvokimas, tačiau šie žmonės už šias vertybes apsisprendžia savanoriškai, vedami asmeninių vertybių ir tėvynės meilės. Šiame kontekste šauliai bene geriausiai atitinka naujosios aristokratijos sampratą, nes būtent jie – jei yra tikri aristokratai, tautos kariai – priešinsis vedami nepalaužiamų vidinių nuostatų, kylančių iš kažkur giliau, nei siekia politinės, socialinės, ekonominės sutartys ir susitarimai.

DEMOKRATIŠKUMAS IR ARISTOKRATIŠKUMAS

Būtent tokiu pavadinimu jau ne kartą minėtoje knygoje LŠS ideologas pavadino nedidelį savo straipsnį, parašytą 1923-aisiais [p. 85]. Dingo jasi, kad kalbant apie būtinybę šauliams skleisti savo požiūrį šis tekstas yra geriausias atsakas tiems, kurie į Putvinskį, o ir į visus šaulius, mėgsta žiūrėti tarsi į keistuolius, kurie nori / bando prikelti praeito amžiaus doros, patriotizmo ar kažkokios aristokratijos sampratas. „Visa tai praeityje. Atsipeikėkite“, – esu ne kartą girdėjęs iš progresyvių save laikančių politikų ir politikuojančių lūpų. Jų galva, dabarties demokratinės vertybės radikaliai prieštarauja anuomečiams laisvės, doros, aristokratiškumo sampratoms. Ta proga

„Ar šiaip, ar taip aišku, kad statyti aristokratiškumą ir demokratiškumą kaip antitezes – dalykas pasenęs. Tiksliau būtų pasakyti, kad demokratiškumas yra aukštesnis aristokratiškumo laipsnis.

leiskime „pasisakyti“ pačiam V. Putvinskiui-Pūtviui: „Ar šiaip, ar taip aišku, kad statyti aristokratiškumą ir demokratiškumą kaip antitezes – dalykas pasenęs. Tiksliau būtų pasakyti, kad demokratiškumas yra aukštesnis aristokratiškumo laipsnis. Išties, ką aristokratiškumas pripažįsta mažajame kilnių žmonių ratelyje [aristokratai santykiavime tarp savęs giliausi demokratai], tai demokratiškumas nori įvesti į santykius tarp visų krašto piliiečių, atitinkamai perauklėję visus, įliejant į kiekvieną aristokrato sielos savitumą“ [Iš knygos V. Putvinskis-Pūtvis „Gyvenimas ir parinktieji raštai“. P. 85.]

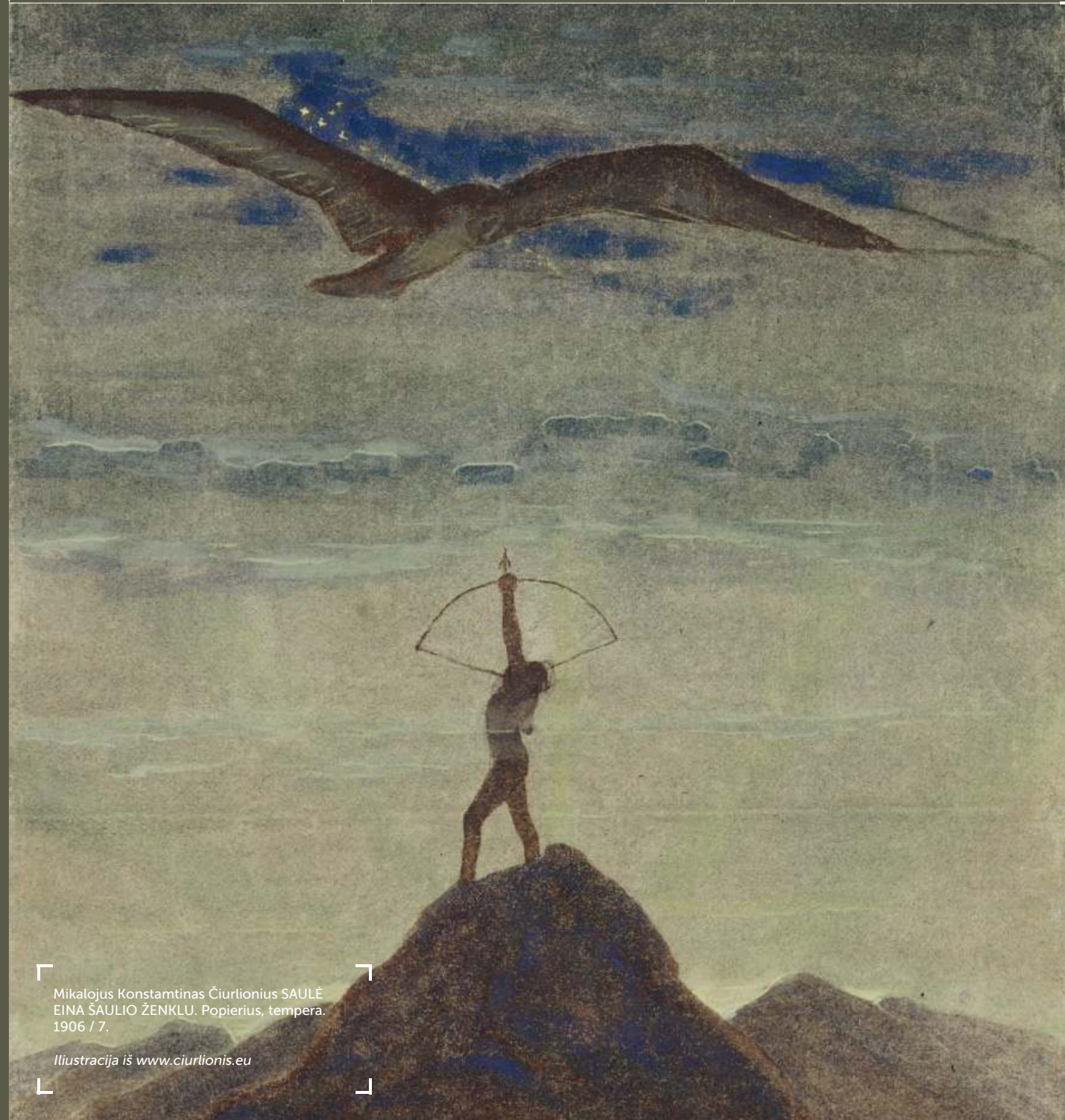
PABAIGOJE

Dar kartą žvilgtelėkite į šauliškų marškinėlių užrašą. Jis neatsitiktinis. Perfrazuojant ir laikantis V. Putvinskio-Pūtvio minčių eigos „Šaulys – tautos karys“ gali skambėti ir „Šaulys – tautos aristokratas“. Tas, kuris niekuomet nesislapstys už kitų nugaros ir, jei reikės, bus pirmose kovų gretose. Skamba per daug patetiškai? Ko gero, taip, bet mes juk – demokratinė, europietiška ir savigarbą turinti valstybė, ar ne? x

8

KODĖL ŠAULIŲ
SAJUNGA?

Tekstas Stasys Ignatavičius,
LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas

Mikalojus Konstantinas Čiurlionius SAULĖ
EINA ŠAULIO ŽENKLU. Popierius, tempera.
1906 / 7.

Ilustracija iš www.ciurlionis.eu

2019 metų antrame „Trimito“ numeryje atidžiai perskaičiau Mindaugo Nefo straipsnį „Nuo Vytauto kalno, po visą Lietuvą“, kuriame išdėstomi istoriniai 1919 metų įvykiai apie Šaulių sąjungos įsteigimą ir organizacijos pavadinimo pasirinkimą. Galbūt tai ir yra tikroji Šaulių sąjungos vardo pasirinkimo istorija, bet manyje yra ir kita versija.

Prisiminkime Lietuvos šaulių sąjungos įkūrimo istoriją. Pasikartosiu jau M. Nefo straipsnyje minimus faktus. Organizacijos įkūrėjas Matas Šalčius tuomet dirbo Spaudos biure prie Ministrų kabineto vedėju. Į tą biurą suplaukdavo visos žinios iš Lietuvos ir užsienio. Spaudos biuras šią informaciją pateikdavo dienraščiui „Lietuva“, kuris buvo oficialus vyriausybės laikraštis. Biuro darbuotojai pirmieji sužinodavo ir skaudžiausias žinias iš nepriklausomybės kovų frontų, žinias apie nusikaltimus ir t. t. Kai Spaudos biurą pasiekė žinia, kad birželio 20–21 dienomis vokiečių kareiviai Šiauliuose nušovė ir sužeidė keliolika Lietuvos karių, M. Šalčius surinko biuro bendradarbius ir svarstė, „jog reikia ginkluotos pačių žmonių organizacijos, kad sutramdytų visokius tamsius gaivalus.“ (dr. J. Matusas „Šaulių sąjungos istorija“, Kaunas, 1939 m.). Į antrą tokį pasitarimą birželio 23 dieną Spaudos biure susirinko jau 15 šios idėjos šalininkų, tarp kurių buvo Matas Šalčius, Antanas Vienuolis-Žukauskas, Faustas Kirša, Adolfas Klimas, Petras Šalčius (M. Šalčiaus brolis), prof. Tadas Ivanauskas, kanauninkas Juozas Tumas-Vaižgantas ir kiti. M. Šalčius šiame pasitarime išdėstė mintį, kad Lietuvos valdžia, išdavusi ginklus, turėtų skirti ir karinius instruktorius apmokyti jais naudotis.

„Nutarta birželio 27 d. sušaukti dar gausesnį susirinkimą, vadinasi, jau trečią. M. Šalčius jo redaguojamame „Saulėtekyje“ (Nr. 5, VI.27) štai ką išspausdino: „Valdžios įstaigų tarnautojų tarpe yra plačiai pasklidusi mintis, kad tarnautojams būtinai reikia mokytis karinio muštro. Tuo tikslu Kauno įstaigų tarnautojai mano sudaryti tam tikrą „Plieno batalioną“, kuris būtų karinių instruktorių nuolatos mankštinamas. Batalionas veiktų tiktai Kaune. Penktadienį, birželio 27 d., banko namuose bus įstaigų tarnautojų pasitarimas tuo reikalu.“ (dr. J. Matusas „Šaulių sąjungos istorija“). Ten pat randame: „Šiame susirinkime naujoji draugija gavo šaulių vardą (anot A. Klimo ir Vienuolio, tokį vardą pasiūlęs M. Šalčius). Be to, ji įjungiamo į neseniai suurtą Lietuvos sporto sąjungą kaip jos sekcija. Ir šaulių vardas parinktas tam, kad lengviau pritaptų prie minėtos sportinės draugijos (juk esama šaudymo sporto). Apie visa tai parašyta „Lietuvos“ dienraštyje (VII.1.), sporto skyriuje.“ Nėra visiškai tikra, kad tokį pavadinimą pasiūlė M. Šalčius. Jis norėjo sudaryti „Plieno batalioną“, kuris veiktų tiktai Kaune. Taip pat matome, kad pavadinimas galėjo kilti ir nuo

nausios organizacijos prisijungimo prie Lietuvos sporto sąjungos šaudymo sekcijos. Tai tik viena ar kita mūsų organizacijos pavadinimo (nors buvo siūloma ir kitokių pavadinimų) pasirinkimo versija. O gal yra ir trečia, kurios mes ir neanalizavome. Birželio 27 dieną į pasitarimą buvo pakviesti Vladas Putvinskis (kuris jau anksčiau galvojo apie ginkluotos visuomeninės organizacijos įsteigimą visos Lietuvos mastu) ir jo sesers vyras dailininkas Antanas Žmuidzinavičius (1929–1934 m. – LŠS Centro valdybos pirmininkas). Prieš tai pateikiau trumpą sąrašėlį, kas dalyvavo organizacijos įkūrimo veikloje. Kaip matome, visi naujosios organizacijos įkūrėjai – tuometės Lietuvos visuomenės elitas, net vienas aukštas dvasininkas – kanauninkas Juozas Tumas-Vaižgantas, kuriems šaudymas, o kartu ir žudymas buvo svetimas reiškinys. Galbūt kažkam iš jų net neteko ginklo rankose laikyti?..

Vladas Putvinskis tuo metu gyveno su A. Žmuidzinavičiumi nuomojamame bute Donelaičio gatvėje, vėliau gyveno ir A. ir Marijos (sesers) Žmuidzinavičių architekto Vytauto Landsbergio-Žemkalnio suprojektuotame nuosavame name Kalnų gatvėje (dabar V. Putvinskio gatvė). Dailininkas A. Žmuidzinavičius daug metų bendravo su žymiu Lietuvos dailininku ir kompozitoriumi Mikalojumi Konstantinu Čiurlioniu. Drauge su juo 1907 metų rugsėjo 2 dieną įsteigė Lietuvių dailės draugiją (A. Žmuidzinavičius buvo šios draugijos valdybos pirmininkas, M. K. Čiurlionis – valdybos narys). 1911 metais M. K. Čiurlioniui mirus, A. Žmuidzinavičiaus ir Stasio Šilingo (vėliau Lietuvos Valstybės

„Valdžios įstaigų tarnautojų tarpe yra plačiai pasklidusi mintis, kad tarnautojams būtinai reikia mokytis karinio muštro. Tuo tikslu Kauno įstaigų tarnautojai mano sudaryti tam tikrą „Plieno batalioną.“

Tarybos pirmininkas, daugelio vyriausybių teisingumo ministras, 1924–1925 metais – LŠS Centro valdybos pirmininkas) iniciatyva buvo įsteigtas M. K. Čiurlionio paveikslų pirkimo ir išsaugojimo fondas. 1907 metais M. K. Čiurlionis nutapė ciklą „Zodiakas“. Viena iš ciklo paveikslų „Šaulys“ pavaizduotas ant kalno stovintis vyras, įtempęs lanką ir strėlę ir nutaikęs į atskrendantį didžiulį pilką erelį. Žinant, kad tuo metu Lietuva buvo okupuota carinės Rusijos, kurios herbas buvo (ir dabar yra) dvigalvis erelis, jau tuo metu mūsų žymusis dailininkas išreiškė savo kovą, šauliškumo apraišką prieš carizmą, prieš okupaciją, prieš vergiją, prieš blogį... Vladas Putvinskis savo raštuose rašė, kad toks fenomenas – šauliškumas, kaip kovos forma prieš blogį, prieš smurtą, už laisvę, už išgyvenimą atsirado dar žmonijos vystymosi lopšyje ir jis gali pasireikšti įvairiais aspektais: tėvynės gynyboje, mene, sporte, literatūroje, visuomeninėje veikloje, net buitiniame gyvenime. Galima pateikti daugybę šauliškumo pasireiškimo pavyzdžių. Šias V. Putvinskio mintis paantrino ir man atmintyje įstrigo tuomečio Panevėžio šaulių rinktinės dvasios tėvo kunigo Roberto Pukonio ištarti (1991 metų kovo 10 dieną Šaulių sąjungos organizuotame minėjime, skirtame pirmosioms Lietuvos valstybingumo atstatymo metinėms. Šio minėjimo metu Aukščiausiosios Tarybos pirmininkui Vytautui Landsbergiui buvo suteiktas LŠS garbės šaulio vardas ir apdovanotas Šaulių Žvaigžde) žodžiai: „Šaulys ir be ginklo karys.“ Taigi mūsų dailininkas M. K. Čiurlionis galėjo nutapyti drakoną, slibiną ar dar kokį nors gaivalą, bet jis nutapė erelį. Taip jis išreiškė savo protestą prieš carinės Rusijos okupaciją. M. K. Čiurlionio „Šaulio“ reprodukcija yra minima A. Žmuidzinavičiaus knygoje „Paletė ir gyvenimas“ (Kaunas, 1961 metai) aprašant bendrą A. Žmuidzinavičiaus ir V. Putvinskio gyvenimą Donelaičio gatvėje. Kada ši reprodukcija atsirado ant judviejų darbatalio, neaišku.

Jeigu prieš Šaulių sąjungos įkūrimą, galima galvoti, kad ir ši reprodukcija galėjo duoti reikšmę organizacijos pavadinimui. Gerai žinome, kad vienu metu Kaune buvo lyg ir dvi šaulių organizacijos – Mato Šalčiaus Kauno šaulių būrys („Plieno bataliono“ pagrindu) ir jo veikimas apsiribojo tik Kauno miestu ir Vlodo Putvinskio bei jo šalininkų (A. Žmuidzinavičius, T. Ivanauskas, M. Mikelkevičius ir kiti) Lietuvos šaulių sąjunga, kurios veikla apimtą visą Lietuvą. Šiame dviejų įkūrėjų „ginče“ nugalėjo Vladas Putvinskis. „Aha! Visgi mano viršus, sudarėme pradžią Lietuvos šaulių sąjungos. Tai pusiau sportinė, pusiau politinė kariška partizanų organizacija.“ (iš V. Putvinskio 1919 metų liepos 8 dienos laiško žmonai Emilijai). x

ŠAULIŠKI ANTANO SMETONOS ISTORIJS PUSLAPIAI

Tekstas Mindaugas Nefas

2019-ieji itin gausūs šauliškų akcentų. Šauliško gyvenimo centre šiemet švenčiamas organizacijos įkūrimo šimtmetis. O aplink palydovai – 150-osios šaulio, rašytojo kanauninko Juozo Tumo-Vaižganto gimimo ir pirmojo Lietuvos Respublikos prezidento Antano Smetonos išrinkimo į šį postą 100-osios metinės. Be to, šiuos metus LR Seimas paskelbė ir nepriklausomybės kovų metais, kuriuose šauliškumas itin ryškus. „Trimito“ skaitytojai jau buvo supažindinti su LŠS įkūrimo epizodais, tad verta atidžiau paanalizuoti ir kitas dvi sukaktis bei jų „kaltininkų“ šauliškos tarnybos istoriją.

Peržvelgę daugelio tarpukario Lietuvoje legaliai ir neribojamai veikusių organizacijų veiklos istorijas, galime pastebėti, jog pažymima, kad A. Smetona buvo organizacijos narys, garbės narys, šefas ar rėmėjas. Tai neturėtų stebinti, vis tik A. Smetona į mūsų istoriją įėjo ne tik kaip pirmasis atkurtos Lietuvos prezidentas, bet ir kaip politikas, šalyje įvedęs autoritarinį valdymą. Vienas iš jo bruožų yra prezidento – Tautos vado įvaizdžio formavimas ir konjunktūrinis siekis Smetoną padaryti „savesnį“ dažnai tik formaliai priimant į organizaciją. Bet jo narystė šaulių sąjungoje yra kitokios istorijos.

ANTANAS SMETONA TAMPA PIRMUOJU PREZIDENTU

Koks buvo A. Smetonos kelias į prezidento postą? Nėra jokių diskusijų dėl to, kad mūsų politinėje kovoje dėl nepriklausomybės atgavimo šiai asmenybei tenka vienas iš svarbiausių vaidmenų. Vis tik būsimas prezidentas buvo išrinktas Lietuvos Tarybos pirmininku. 1918 metų vasario 16 dieną Lietuvai atkūrus valstybingumą, Lietuvos Taryba buvo pavadinta Lietuvos Valstybės Taryba, o jos pirmininku ir toliau liko A. Smetona. Iš esmės situacija priėmus aktą menkai tepasikeitė, vokiečiai to iki galo nepripažino, todėl Lietuvos Valstybės Taryba ieškojo būdų, kaip išeiti iš susiklosčiusios jai nepalankios padėties. Tad 1918 metų vasarą buvo nuspręsta pasirinkti monarchinės valstybės kelią ir liepos 11 dieną Lietuvos karaliumi Mindaugu II buvo išrinktas Vurtembergo hercogas Vilhelmas fon Urachas. Vienu iš didžiausių šio projekto autorių buvo A. Smetona. Šis pokytis sukėlė diskusijų ne tik Lietuvos Valstybės Taryboje (kai kurie nariai paskelbė apie pasitraukimą), bet ir visuomenėje. Todėl jau tų pačių metų rudenį sprendimas buvo panaikintas ir taip subliuško Vilhelmo fon Uracho viltys užsidėti Lietuvos karaliaus karūną.

1919 metais buvo nutarta Lietuvoje įvesti Prezidento pareigybę, jį turėjo rinkti Lietuvos Valstybės Tarybos nariai. Tų pačių metų balandžio 4 dieną posėdyje 25 Tarybos nariams balsavus už, 1 sugadinus balsavimo biuletenį, o J. Šauliui ir J. Aleksai palikus posėdį, valstybės prezidentu buvo išrinktas Antanas Smetona. Netrukus, balandžio 6 dieną, jis prisiekė ir tapo pirmuoju šias pareigas užėmusiu asmeniu Lietuvos istorijoje.

Dar tik besikuriančiai valstybei problemų netrūko ir prezidento užduotis buvo jas mažinti, kol bus galima sušaukti Steigiamąjį Seimą taip, kaip buvo įsipareigota Vasario 16 dienos akte. Prezidentui buvo paskirta alga, butas, reprezentacinis fondas, sekretoriatas ir pan. Iš pradžių prezidentas įsikūrė Laisvės alėjoje, o vėliau persikėlė į buvusius Kauno gubernatoriaus rūmus, kurie šiandien žinomi kaip istorinė Lietuvos prezidentūra. Savo kaip pirmojo Lietuvos prezidento pareigas A. Smetona ėjo iki 1920 metų birželio, kai ką tik darbą pradėjusio Steigiamojo Seimo pirmininkas Aleksandras Stulginskis perėmė pareigas.

Nors ir neteko svarbiausių politinių pareigų, iš aktyvios politinės veiklos

nepasitraukė. Ne kartą atstovavo Lietuvai įvairiose tarptautinėse komisijose, o po 1923 metų Klaipėdos „sukilimo“ iki oficialaus Klaipėdos krašto perėmimo jis buvo Lietuvos vyriausybės atstovas šiai teritorijai. Nors galima manyti, jog buvo kiek nusivylęs, kad jo partijai [Tautos pažangos] taip ir nepavyko užkariauti Lietuvos žmonių pasitikėjimo demokratiškai.

NARYSTĖ LŠS

A. Smetona į LŠS atkeliavo pakviestas savo seno pažįstamo Vlado Putvinskio. Dalyvavimas visuomeninėje veikloje jam buvo nesvetimas, antra vertus, tokių asmenų pritraukimas į organizaciją buvo naudingas ir pačiai LŠS. Tad A. Smetona greitai tapo vienu iš valdančiojoje šaulių grupėje esančių asmenų. 1922 ir 1926 metais vykusiuose LŠS visuotiniuose susirinkimuose jis buvo išrinktas šaulių garbės teismo nariu, o 1923 metais – Centro valdybos nariu. Po 1926 metų A. Smetona iš aktyvios šauliškos veiklos pasitraukė ir joje itin aktyviai dalyvavo kaip valstybės vadovas, bet nebe šaulys.

Verta atkreipti dėmesį, kad po pirmojo prezidentavimo A. Smetonos politinė karjera nesiklostė, todėl jis, kaip ir jo bendražygiai pažangiečiai / tautininkai [iš pradžių >

A. Smetonos partija buvo vadinama Tautos pažangos partija, o vėliau – Lietuvių tautininkų sąjunga], ieškojo būdų padėčiai pakeisti. Vienu iš būdų turėjo tapti LŠS. 1923 metais artėjant rinkimams į Seimą, tuomet LŠS Centro valdybos pirmininko pareigas ėjęs Vincas Krėvė-Mickevičius sumanė šaulius paversti politine organizacija ir kandidatuoti į Lietuvos parlamentą. Vienu iš didžiausių šio plano rėmėjų buvo A. Smetona, vildamasis, kad taip pagaliau pavyks sugrįžti į politinę valdžią. Tam nebuvo lemta įvykti, nes šauliai nepritarė tokiam raidos scenarijui. Tačiau tai neatvėsino Krėvės ir Smetonos. LŠS CV pirmininkas ir toliau nenurimo. Jo vizijoje LŠS turėjo tapti politine jėga.

1924 metų pradžioje „Trimite“ pasirodė V. Krėvės-Mickevičiaus straipsnių simboliškais pavadinimais „Pakreipkim vairą“ ir „Tėvynė pavojuje!“. Juose buvo puolama Lietuvos vyriausybė dėl nesėkmių užsienio politikoje, ypač aštriai keltas Vilniaus priklausomybės klausimas. Ši V. Krėvės-Mickevičiaus kritika pirmiausia buvo nukreipta prieš visas tuo metu valdžioje buvusias partijas. Faktiškai šiais straipsniais jis išsakė savo neįgyvendintas politines ambicijas. Straipsniai sulaukė didelio atžviuotazo. Tuo metu LŠS CV veikė įvairių politinių partijų atstovai [valstiečiai liaudininkai Jonas Staugaitis, M. Sleževičius, R. Skipitis, LDF atstovai P. Raulinaitis ir K. Ambrozaitis, LKDP atstovas M. Krupavičius, LŪS narys S. Šilingas ir Tautos pažangos partijos lyderis A. Smetona], todėl kili nemenkas pasipiktinimas dėl tokios pirmininko pozicijos. Sąjungos vadovybė šiuo klausimu skilo į dvi dalis. CV pirmininko stoji ginti jo bendražygiai A. Bružas ir A. Smetona, opozicija jiems tapo J. Staugaitis. Konflikto rezultatas – Vinco Krėvės-Mickevičiaus ir tuomečio jo politinio bendražygio Antano Smetonos pasitraukimas iš šaulių CV. Taigi šaulys A. Smetona siekė pasinaudoti LŠS ir įgyvendinti savo politinius tikslus, nes Tautos pažangos partija [vėliau – LTS] Lietuvos gyventojų pasitikėjimo Seimo rinkimuose taip ir nesulaukdavo, tad buvo norima pasinaudoti to meto visuomenėje populiarios organizacijos vardu ir pasiekti politinius tikslus. Nors LŠS vadovybės ir paprastų šaulių gretose A. Smetona ir V. Krėvė-Mickevičius nesulaukė palaikymo, jie ir toliau liko LŠS narių gretose.

SMETONA – ŠAULIAMS, ŠAULIAI – SMETONAI
Nepaisant šio konflikto, 1926 metais A. Smetona buvo išrinktas į Garbės teismą ir jame darbavosi iki radikalių politinių pokyčių. Po 1926 metų gruodžio 17 dienos perversmo nedemokratiu būdu sugrįžęs į valdžią prezidentas ėmėsi LŠS lenkti į savo pusę. Iki pat 1940 metų organizacijos

veikla nebuvo apribota, priešingai – ji nuolat buvo palaikoma ir stiprinama. Bet šie dalykai nebuvo duoti dykai. Šauliai turėjo būti uoliais A. Smetonos valdymo palaikytojais ir ne kartą buvo naudojami kaip ginkluota jėga malšinant Lietuvos gyventojų nepritarimo valdžiai proveržius (1927 ir 1935 metais ūkininkų streikuose ir kituose įvykiuose). Autoritarinio valdymo metais tarp šaulių ir prezidento A. Smetonos atsirado stiprus ryšys, kuris puoselėjo abi pusės.

1936 metais po ilgos pertraukos vykusiame LŠS Suvažiavime organizacijos Garbės šaulio vardas buvo suteiktas prezidentui. 1938 metų pabaigoje LŠS vado įsakymu patvirtinta, jog visi šaulių daliniai privalo organizuoti septynių švenčių minėjimus, tarp jų birželio 13-ąją – Antano Smetonos vardines. Šauliai aktyviai ir pompastiškai šventė prezidento 60-ąjį jubiliejų. 1934 metais LŠS buvo viena iš aktyviausiai Tautos vado gimtadienį minėjusių organizacijų. LŠS būriai turėjo dalyvauti arba patys inicijuoti prezidento jubiliejaus šventės organizacinių komitetų steigimą. Šie turėjo pasirūpinti, kad miestuose ir miesteliuose būtų iškeltos vėliavos, organizuoti eitynes, viešus pagerbimo renginius ir pan. Iš esmės buvo siekiama suformuoti įspūdį, kad asmeninė prezidento sukaiktis yra visos valstybės šventė. Toks siekis išreikštas netgi eilėraščiu: „Visa Lietuva švenčia Didžią šventę – / Užulėnio kaimo Sūnui šešiasdešimt metų.“ Šauliai organizavo prezidento sveikinimo estafetę, kurios metu visos Lietuvos šauliai rašė sveikinimą prezidentui. Sveikinimas buvo siunčiamas per visas gyvenvietes, kuriose buvo šaulių. Estafetė buvo vykdoma penkiomis kryptimis: 1. Rokiškis–Utena–Ukmergė–Kaišiadorys–Kaunas; 2. Biržai–Panevėžys–Kėdainiai–Kaunas; 3. Mažeikiai–Telšiai–Šiauliai–Raseiniai–Kaunas; 4. Klaipėda–Kretinga–Tauragė–Pagėgiai–Šakiai–Kaunas; 5. Alytus–Lazdijai–Marijampolė–Vilkaviškis–Kazlų Rūda–Kaunas.

Šaulių dislokacijos vietose buvo organizuojami renginiai, iš kurių veiksmo vietos raiti šauliai sveikinimą veždavo toliau nustatytu maršrutu. Ir daugybė kitų pavyzdžių rodo, kad oficiali šaulių laikysena buvo teigiama A. Smetonai. Bet tai jokia būdu nereikšė, kad visi nariai tam pritarė, opozicijos netrūko, tačiau ji buvo neaktyvi.

A. Smetona už tokį dėmesį nebuvo skoloje. Jo valdoma valstybė organizacijai skirdavo finansavimą, lengvatinėmis sąlygomis suteikdavo žemės sklypus ir paskolas šaulių namų statybai. Net ir 1935–1936 metais vykdyta LŠS pertvarka buvo orientuota į jos sustiprinimą, pakylėjimą į kitą lygmenį. Nuo 1935 metų LŠS vadovavęs plk. P. Saladžius buvo A. Smetonos patikėtinis.

Iki pat 1940 metų organizacijos veikla nebuvo apribota, priešingai – ji nuolat buvo palaikoma ir stiprinama. Bet šie dalykai nebuvo duoti dykai. Šauliai turėjo būti uoliais A. Smetonos valdymo palaikytojais.

LIETUVOS OKUPACIJA: KAS NUO KO NUSISUKO?

1940 metų birželio 14 dienos naktį Lietuvai buvo įteiktas SSRS ultimatumas. Iš karto naktį į birželio 15 dieną įvyko Vyriausybės ir prezidento posėdis. Jame A. Smetona nesulaukė pritarimo dėl pasipriešinimo sovietams, buvo nuspręsta tautos vadui trauktis į Vokietiją. Prezidentas su savo palyda Lietuvos ir Vokietijos pasienyje buvusius Kybartus pasiekė birželio 15 dienos pavakare. Ir štai nuo šios akimirkos šioje istorijoje pradeda dalyvauti šauliai. Prezidento apsaugos vadovas Albinas Čiuoderis mini, kad vos tik atvykęs jis susisieki su vietos šaulių būrio vadu, pasienio policijos ir nuovados viršininkais. Su jais sutarta paruošti dalinius galimam A. Smetonos pasitraukimui per sieną ir pradėta eiti sargyba, žiūrima, ar nėra įtartinų asmenų. Tai, kad nutarta panaudoti šaulius, neturėtų stebinti – juk jie nuolatos teikdavo pagalbą ne tik kariuomenei, bet ir policijai užtikrinant viešąją tvarką. Be to, miestelyje karinio dalinio, kuris galėjo atlikti šią funkciją, nebuvo. Kybartų inteligentų kvietimu prezidentui ir palydai buvo surengta vakarienė, per kurią buvo apsispręsta pereiti sieną. Tačiau apie 23 val. bandant tai padaryti sužinota, jog gautas įsakymas nieko iš valstybės teritorijos neišleisti [į Vokietiją pavyko pasitraukti tik gen. K. Musteikiui]. Bendrai vertinant, tą vakarą miestelyje buvo justi, kad ne tik valdžios, bet ir gyventojai yra sutrikę ir apimti nežinios. A. Smetona teigia, kad jiems pirmą kartą bandant kirsti sieną nemažai žmonių būriavosi pasienyje: „Daugumos būta šaulių.“ Tačiau plačiau šaulių veiksmams nėra detalizuojami, tikriausiai jie patruliavo miestelyje pagal anksčiau gautą komandą. Kadangi A. Smetonos

1. Prezidentas A. Smetona šaulių 20-mečio minėjime. Švarko atlatpe ryškiai matosi šaulio ženklas. 1939 m., LCVA.

2. Žemės ūkio ministerijos šaulių būrio dovanotame nuotraukų albume eksponuota nuotrauka. 1938 m., LCVA.

3. Prezidentas A. Smetona, ministras pirmininkas V. Mironas, kariuomenės vadas brg. gen. S. Raštikis su LŠS vadovybe ir rinktinių vadais, 1939 m. LŠS Suvažiavime. LCVA

delegacijai kirsti Lietuvos sienos nepavyko, pats prezidentas nusprendė situaciją aiškintis su pasienio užkardos viršininku, todėl ėmė jo ieškoti. Šiose nevaisingose paieškose jam padėjo šauliai, kurių „pagalbą“ prezidentas įvertino kaip siekį sukludyti jam pasitraukti į Vokietiją [„Prieina vienas kitas šaulys, kažką pažada – ir nebėra. Atrodė, lyg ir užtrukdyti, lyg ir suklaidinti mane norėta“]. Vis dėlto A. Smetona kartu su nedidele palyda [adjutantas plk. Stepas Žukaitis, saugumo valdininkai Mykolas Adomavičius ir Albinas Čiuoderis] vietinio gyventojų lydimas perbrido Širvintos upelį ir taip atsidūrė Vokietijos teritorijoje – Eitkūnuose. Taigi kokia buvo šaulių funkcija Kybartuose: ar jie siekė padėti, o gal buvo sutrikę ir nusivylę savo prezidentu?

Šaulių veiksnys matomas ir kitame A. Smetonos pasitraukimo iš Lietuvos epizode – birželio 15 dieną A. Merkio suformuotoje delegacijoje, kuri turėjo įkalbėti prezidentą, kad šis grįžtų atgal į Kauną, buvo ir LŠS vadas, Delegacijai atvykus į Kybartus prezidentas jau buvo kitoje sienos pusėje, Vokietijoje. LŠS vado prisiminimu, miestelyje patruliavo šauliai, kurie kartu su policininkais buvo išstatyti sargyboje aplink gimnaziją, čia buvo likusi prezidento šeimos dalis. Plačiau savo vaidmens P. Saladžius neaptaria, apsiribodamas tik atsaku gimnazijos direktoriui į šio pastabą, jog jie atvyko suimti prezidento. Į tai plk. P. Saladžius atsakė: „Atvažiavome ne suimti, bet pakviesti prezidentą grįžti į Kauną.“ Tačiau prezidento žentas plk. A. Valušis prisiminimuose nupiešia kiek kitokį LŠS vado vaidmenį. Anot jo, plk. P. Saladžius prašė prezidentienę S. Smetonienę kartu su kitais grįžti į Kauną. O prezidento išvykimą iš

šalies apibūdino kaip negražų žygį, tiesiog pabėgimą. Be to, LŠS vadas paskelbė, kad Smetonomis draudžiama palikti mokyklos patalpas. A. Valušio prisiminimus patvirtina ir prezidento sūnus Julius, kuris perėjęs sieną buvo itin pasipiktinęs dėl šaulių elgesio. Anot jo, jie žemino „tautos vadą“, o visa tai girdėjęs sąjungos vadas nesiėmė jokių veiksmų. Neradusi prezidento Kybartuose, delegacija apsilankė pas jį Eitkūnuose. Kaip aiškėja iš A. Smetonos liudijimo, aktyviausi kalbėtojai buvo E. Galvanauskas ir brg. gen. K. Tallat-Kelpša, kitų delegacijos narių pokalbį jis nemini.

Daugiau nei 10 metų ištikimai A. Smetoną rėmę šauliai 1940 metais nuo jo nusisuko, nes nesuprato jo veiksmų prasmės. Iš tiesų Kybartų šauliai birželio 15 dieną, matydami po miestą besiblaškantį prezidentą, o vėliau ir visą jo šeimyną, buvo nusivylę ir pasipiktinę. Vienas iš jų teigė: „Kam gi buvo dirbta 22 metus, kad dabar viskas taip baigiasi. Negražiai elgiasi Tautos Vadas, kad dabar bėga.“ Nei A. Smetona, nei kiti į Vokietiją bandantys ištrūkti jo aplinkos žmonės taip ir nesugebėjo šauliams ir visuomenei paaiškinti logiškų ir gana racionalių pasitraukimo priežasčių. Vietoj to dėl trukdymų prezidentui buvo kaltinami šauliai ir pasieniečiai [tai liudija prezidento sūnaus ir paties A. Smetonos emocingi prisiminimai]. Taigi kritiniu metu iš Lietuvos pasitraukęs prezidentas nedidelės dalies šaulių [didžioji dalis apie tai sužinojo tik vėliau] akyse prarado savo autoritetą. Nuolat akcentavęs susiklausymą, tautinį vieningumą ir svarbą rengtis valstybės gynybai, iškilus realiai grėsmei, savo žodžių jis nevykdė. 1959 metais, prabėgus beveik dviem dešimtmečiams nuo Lietuvos okupacijos, nuoskaudos dėl tokių „tautos

vado“ veiksmų neslėpė paskutinis LŠS vadas laiške S. Raštikiui teigdamas: „Mano didelis apgailestavimas, kad valstybės valdžia, gavusi bolševikų ultimatumą, svarstė valstybės likimą pati viena, nesusaukdama seimo, visuomenės organizacijų vadovybių ir nepranešdama visuomenei... Gudriausiu pasirodė Prezidentas Smetona – jis apsisprendė bėgti ir pabėgo. Tik gaila, kad jis gelbėjo tik save, o visos tautos neįspėjo ir nedavė jokių nurodymų.“ A. Smetona buvo lyderis, tačiau išmušus lemtingoms akimirkoms pasidavė, todėl jo palaikytojai šauliai buvo priversti nuo jo nusisukti.

Bet, išnagrinėjus A. Smetonos šauliškuosius istorijos epizodus, reikėtų pabrėžti, jog A. Smetona pelnytai yra laikomas vienu iš nepriklausomos Lietuvos kūrėjų. Jo ir panašių žmonių kaip jis dėka, nors ir netobula tarpukario Lietuva, mėgino šalyje gyvenusių visuomenę pastatyti ant bėgių, kuriais važiavo ir kitos modernios tarpukario Europos šalys. Nors šį darbą atliko nesusukdami nuo demokratijos ir neišlaikydami pasipriešinimo egzamino 1940 metų birželį. Belieka viltis, kad šie žymaus mūsų politinio veikėjo ir šaulio biografijos epizodai nebus tik trumpalaikiai faktai ar jų interpretacijos, bet ir taps geromis pamokomis mums, šių dienų Lietuvos šauliams. x

PIRMOJI TARPUKARIO LIETUVOJE SPROGMENŲ PAŠTU SIUNTINĖJIMO ISTORIJA

10

Kratos metu pas Masalskį namuose rastas popieriukas.

Nuo sprogstamo siuntinio, siūsto Buškevičiui, nuimtas popieriukas.

Tekstas Birutė Malaškevičiūtė

„Didelis sprogmimas einančiame traukinyje. Konduktorius užmuštas vietoje. Vagonas užsidegė. Visame traukinyje kilo panika. Kaltininkai dar nesurasti“ – šią sensacingą žinią apie rugsėjo 7-osios sprogmą traukinyje 1932 metų rugsėjo 9 dieną pirmame puslapyje paskelbė „Lietuvos žinios“. Nutikimą ties Vilkaviškiu, kai konduktorius atidarė jam skirtą siuntinį ir šis sprogo, „Rytas“ apibūdino kaip „nelaimingas įvykis, kuris yra pirmas tos rūšies Lietuvoje“. Kad tai buvo pirmasis tokio pobūdžio nusikaltimas Lietuvos tarpukario istorijoje, vėliau pripažino ir tuometis kriminalinės policijos direktorius Jonas Statkus: „Tokių nusikaltamųjų darbų mažai būna. O pas mus yra pirmutinis, palikęs skaudžias pasekmes, nes žuvo žmogus.“ Netrukus pasklido žinia, kad antrasis sprogstamas siuntinys atkeliavo į Kuršėnus, trečiasis – „ši kartą jau Alytuje“. Nors visi siuntiniai buvo adresuoti geležinkeliečiams, daugelį, tomis dienomis sulaukusių žinios apie gautus siuntinius, sukaustė baimė – naujienų apie sulaikytą nusikaltėlį vis nebuvo.

SPROGMUO BATŲ DĖŽUTĖJE

Kaune 1932 metų rugsėjo 7 dienos popietę žaibiškai sklido gandai, kad kažkur provincijoje traukinyje įvyko sprogmimas, yra aukų. Kalbos netrukus pasitvirtino. Paaiškėjo, kad, tą dieną traukiniui pajudėjus iš Vilkaviškio geležinkelio stoties, vyriausiasis konduktorius Jonas Vitkauskas atidarė jam adresuotą siuntinį, kuriame buvo įtaisytas sprogmuo.

Sprogimo pasekmės, aprašytos tuometėje spaudoje, kėlė šurpą. „Sprogmimas buvo gana stiprus: vagono langų stiklų numušti per 100 metrų tolyn, suoliai suvartyti į šipulius, o Vitkauskas buvo visas sudraskytas: nutraukta dešinė koja, abi rankos, išplėstas pilvas, akys...“ – rašė „Lietuvos žinios“. Sprogmimas įvyko konduktorių kupė. „Suvalkietis“ be didelių skrupulų ir subtilybių aprašė vaizdą po sprogimo: „Traukiniui pradėjus eiti iš Vilkaviškio g. stoties, Vitkauskas kitus konduktorius pasiuntė bilietai tikrinti, o pats tarnybiniame skyriuje likęs vienas pradėjo paslaptinę siuntinį atidaryti. Vos tik jis atidarė skrynute, pasigirdo pragariškas sprogmimas. Subyrėjo langai, išlaskė kupė suolas, sienos, susiūbavo visos vagonas. Pro langus pasirodžius

liepsnai, traukinys buvo sustabdytas, vagonas atkabintas. Konduktorių kupė vaizdas buvo baisus: Vitkausko rankos nutrauktos ir prilipytos prie lubų, dešinė koja nuplėsta, veidas baisiausiai sudraskytas, rūbai degė.“

Užgesinus gaisrą, sužeistas konduktorius buvo vežamas į ligoninę. Vieni tuomet rašė, jog jis mirė pakeliui, kiti – kančiose Vilkaviškio ligoninėje. Išgąščio šurmulyje niekas nepuolė aiškintis tokių detalių. Visiems rūpėjo sužinoti, kas buvo tas niekšas, pasiuntęs niekam įtarimo nesukėlusį siuntinį, ar jį jau surado policija. Siuntinys tikrai niekam negalėjo užkliūti, nes „tai buvo „Bato“ fabriko popierinė skrynja, kokiose pardavinėjami nauji batai. Siuntinys gražiai surištas jūrų žolių šniūreliu ir svėrė 1 kg 60 gr.“

Geležinkelių valdyba paskaičiavo, kad „padaryta apie 50.000 lt nuostolių“.

AUKŲ GALĖJO BŪTI DAUGIAU

Po visą Lietuvą pašaurpinusio sprogimo paaiškėjo, kad sproges siuntinys iš Panevėžio į Kauno geležinkelio stoties pašta Jonui Vitkauskui atkeliavo rugsėjo pradžioje. Apie tai jam buvo pranešta, tačiau konduktorius neskubėjo

T. Ševčenkos g. 18,
Vilnius
www.survival.lt
+370 618 18000

STREAMLIGHT perskrodžia
tamsą

atsiimti, pusiau juokais sakė, kad neturi Panevėžyje jokių pažįstamų. Buvo net užsiminęs, kad „ką gali žinoti, gal kas bombą siunčia. Giminių neturiu, tačiau priešų labai daug“. Prieš pasiimdamas siuntinį į traukinį trumpam buvo užsukęs į Kauno geležinkelio stoties budėtojo kambarį, kur nuolat sukinėjosi gausybė geležinkelių. Paragintas atidaryti siuntinį, kad patenkintų visų smalsumą, nesutiko, „nes kaip ir pats Vitkauskas manė, galėjo jam kas nors pavėluotą „aprilį“ išsiųsti. Tačiau Vitkauskas nenorėjo, kad kas paskui iš jo juoktųsi, dėl to minėto siuntinio neatidarė ir nepažiūrėjo. Su juo įsėdo į traukinį ir išvažiavo į Virbalį. Kelyje taip pat draugai tarnautojai juokaudami prikalbinėjo pažiūrėti siuntinį, tačiau jis vis nesirengė, žadėdamas pasižiūrėti tik Virbaly.“

POLITINIAI MOTYVAI NEPASITVIRTINO
Pradėjus tirti šį įvykį daugelis ėmė šnabždėti, kad tai gali būti įpainioti politiniai dalykai. Juolab sprogimas įvyko Tautos šventės, kuri tais metais buvo minima rugsėjo 8 dieną, išvakarėse. Tačiau ši versija greitai buvo atmesta, bet prisimintas ne itin sugyvenamas konduktoriaus būdas; „Politinių motyvų nerandama, nes Vitkauskas politikon visai nesikišdavęs. Priėita prie išvados, kad Vitkauskas, greičiausiai, būsiąs nužudytas keršto sumetimais. Antai, prieš porą metų Vitkauskas tarnaudamas nesugyvenęs su kitais geležinkeliečiais: vieni kitus šmeiždavę, bylinėjęsis, buvę daug intrigų. Pagaliau pernai Vitkauskas geležinkelių valdybos buvęs ir iš tarnybos atleistas; vėliau priimtas Kaune. Manoma, kad tie jo asmeniškai priešai, suvesdami sąskaitas, ir būsią Vitkauskui „pyrago“ pasiuntę.“

BLOGA ŽINIA PO VIENĄ NEVAIKŠTO
Nespėjus nurimti išgąsčiui ir aistroms dėl sprogimo Vilkaviškyje visą Lietuvą aplėkė nauja žinia, jog rugsėjo 10 dieną gautas antrasis sprogstamasis siuntinys. Adresatas taip pat geležinkelietis – „Kuršėnų geležinkelio ruožo meisteris Kazys Giknius, gyvenąs Kuršėnų geležinkelio stoty.“

Geležinkelietis jau buvo girdėjęs, kas nutiko Vilkaviškyje, ir ne juokais nusigando, mat kartu su Jonu Vitkausku darbavosi Šeštokuose. Pats nedrįso pasiimti siuntinio – pasiuntė nuprašytą žmogų. „Parsiųstas įgaliotinis minėtą siuntinį pašte atsiėmė, kuris pasirodė esąs taip pat batų dėžutė, aprištas špagatu. Darbininkas siuntinį pririšo prie dviračio ir parvežė jį Gikniui. Tačiau Giknius pasirodė daug atsargesnis. Jis tarnavęs kariuomenėj ir žinojo, kaip su sprogstamais dalykais pasielgti. Jis

nusinėšė prie pylimo, apkrovė aplinkui akmenimis ir bandė susprogdinti. Iš viršaus nuo tilto mestas aštrus akmuo suardė siuntinį, kuriame pasirodė taip pat parsiųsta „bomba“, tačiau ji nesprogo. Batų dėžutėje dar buvo įdėta medinė dėžutė, o jau joje įtaisyta sprogstamoji medžiaga. „Bombos“ paruošimas taip pat su spyruokle, kas leidžia manyti, kad abiejų atentatų ruošėjas yra tas pats asmuo.“

Subyrėjusį siuntinį apžiūrėti buvo iškviesta policija.

„TERORAS PRIEŠ GELEŽINKELIEČIUS“
Tokia antrašte savo straipsnį pavadino „Lietuvos aidas“, kai kitą dieną po žinios apie sprogmenį Kuršėnuose įtartinas siuntinys geležinkeliečiui buvo rastas Alytaus pašte. „Kelio remonto darbininko Buškevičiaus vardu iš Šiaulių į Alytaus paštą šiomis dienomis buvo atsiųstas siuntinys. Gavęs kvietimą, Buškevičius abejojo, ar siuntinys atsiųstas jam, ar ne, nes kito tokia pavardė kelio remonto darbininko Alytų nebuvo, tačiau vardas ant siuntinio užrašytas netoks. Buškevičius vis dėlto rengėsis atsiimti, bet jį visą laiką atkalbinėjo žmona. Ji sakė, kad, atsiėmęs ne savo vardu atsiųstą siuntinį, dar į kalėjimą atsisėsias. Be to, ir pats Buškevičius galvojo, ar tik nebus kas jam ką nors juokaudamas atsiuntęs, nes Šiauliuose jokių giminių ir gerų pažįstamų neturėjo.“

Kaip informavo „Suvalkietis“, ant siuntinio buvo užrašyta „A. Buškevičiui, o jo vardas Juozas“.

Apie tai sužinojusi policija nedelsdama susirūpino siuntiniu. Iš Kauno atvykę specialistai siuntinį atsargiai, stengdamiesi nesunaikinti įkalčių, išardė. Paaiškėjo, kad tai irgi buvo sprogstamasis siuntinys. Jis skyrėsi nuo pirmų dviejų, nes buvo supakuotas ne batų dėžutėje, o „cilindrinės formos“.

PRABILO APIE MANIAKĄ
Po šių įvykių ne vienas pilietis, ypač geležinkelietis, gavęs iš pašto žinią apie jo laukiantį siuntinį ne juokais išsigąsdavo. Šias baimes dar pakurstė „Lietuvos žinios“ paskelbdamos: „Manoma, kad yra atsiradęs koks maniakas ar iškrypėlis, kuris sprogstamosios medžiagos siuntinius siuntinėja geležinkeliečiams.“

Bauginant piliečius, tiesa, šiek tiek supainiojęs faktus ir su ironija, prisidėjo ir Šiaulių, iš kurių buvo išsiųsti paskutiniai du sprogstamieji siuntiniai, laikraštis „Mūsų momentas“: „Praėjusiais metais pragaro mašinos buvo madoj Romoje, o šiomet Kaune. Pirmąja auka krito Kauno geležinkelio stoties konduktorius Vitkauskas. Antroji mašina pasiųsta į Alytų. Trečioji turėjo sprogti kažkur Kuršėnuose. To dar nepakako. Atsirado piliečių, kuriems labai pradėjo patikti ne tik pačios pragaro mašinos, bet ir slapti siuntiniai. Gavo siuntinį gelžkelietis

Buvo net užsiminęs, kad „ką gali žinoti, gal kas bombą siunčia. Giminių neturiu, tačiau priešų labai daug“.

1. Kazys Maselskis – trijų sprogstamųjų siuntinių autorius su sprogstamosiomis medžiagomis, kurios buvo rastos jo namuose kratos metu. Nuotrauka iš „Policija“. 1932, Nr. 20. P. 359.

2. Pirmieji du sprogstamieji siuntiniai buvo įmontuoti „Bato“ fabriko kartoninėse dėžutėse. Reklama iš tarpukario laikraščio „Mūsų momentas“

F. Pasidėjo siuntinį ant stalo ir iš baimės vos nenumirė. Niekaip nedrįso atidaryti. Gelžkelietis tik tada padrąsėjo, kai viena ponია netyčia siuntinį pajudino skvernu. Pakietas subarškėjo. Atrišęs rado tik keletą surūdijusių geliažgalių.“

GELEŽINKELIEČIAI ATSIKVĖPĖ
Visi lengviau atsikvėpė, kai rugsėjo 16 dieną laikraščiai mirgėte mirgėjo antraštėmis, jog sprogstamųjų siuntinių gamintojas sulaikytas. Galima sakyti, kad nė nereikėjo sulaikyti, nes tuo metu sėdėjo Marijampolės areštinėje. Tyrimo metu buvo nustatyta, kad visų trijų sprogstamųjų siuntinių autorius buvo vienas ir tas pats asmuo, siuntinėta greičiausiai keršijant ir, nors gautų siuntinių geografija klaidino, kriminalinė policija, pradėjusi gilintis į adresatų praeitį – netrukus nustatė kaltininką.

Tyrimą apsunkino ir tai, kad siuntinius siuntė skirtingi asmenys (pirmąjį – vyriškis, kitus du – moterys), nurodydami išgalvotą siuntėją ir jo adresą, o siuntimo anketas prašydavo užpildyti pašto tarnautojų. Vėliau paaiškėjo, kad išsiųsti šias „lauktuves“ jų prašė akmenskaldis, buvęs geležinkelio ruožo Šeštokai–Alytus darbininkas Kazys Maselskis, gimęs 1900 metais. „Padarius pas Kazį Maselskį kratą jo nuolatinėj gyvenamoj vietoj Šiaulių apskr., Radviliškio valsč., Eibariškių kaime rasti toki daviniai, kurie aiškiai pasakė, kad paslaptįngasis sprogstamosios medžiagos siuntinių siuntėjas yra jis.

Kratos metu pas jį rasta ištektintas medžio gabalas su visais paruošimais užtaisyti naują sprogstamosios medžiagos siuntinį. Rastas išardytas artilerijos sviedinys. Suardytas tam, kad išimtų iš ten sprogstamąją medžiagą. Rasta apie 10 kilogramų šrapnerių. Be to rastas lapas popierio, to paties, kuriuo buvo įvynioti siuntiniai Gikniui ir Buškevičiui. Ant likusio lapo popierio ta pačia ranka ir tuo pačiu rašalu ir su ta pačia klaida rastas užrašytas „Alitus“, lygiai taip, kaip ir ant išardyto siuntinio Buškevičiui. Maselskis su sprogstamąja medžiaga elgtis mokėjo: jis tarnavo kariuomenėj puskarininkiu, be to buvo akmenų skaldytojas ir nusimanė šaltkalvio amato.“

Liko išsiaiškinti priežastis, kodėl buvo pasirinkti būtent šie geležinkeliečiai? Beje, Kazys Maselskis į paštą siuntinius nešė ne pats – tai darė jo paprašyti žmonės.

PRIEŽASTIS PRANCŪZIŠKA – CHERCHEZ LA FEMME
Gal niekas taip greitai nusikaltėlio ir nebūtų suradę, jei šis nebūtų padaręs didžiosios klaidos ir rugsėjo 4 dieną nepakliuvęs į Marijampolės policijos rankas „kaip kėsinęsis savo žmonai, su kuria gyvena persiskyręs, parako šūviu išplikinti akis“. Vėliau, jau teisme, buvo sakoma, kad žmoną apliejo vitlioriumi (koncentruota sieros rūgštimi) „baisiai sužalodamas veidą, išplikino akis ir t. t.“ Tardymo metu paklaustas, kodėl taip pasielgė su buvusia žmona, atsakė, jog norėjo, kad ji liktų gyva, tačiau akla ir kankintųsi. Su žmona išsiskyrė, nes ji jį užkrėtė venerine liga. Apie šį Kazio Maselskio teiginį žmona kalbėjo kaip melagingą, nepagrįstą ir tai neigė. O išsiskyrė „kad jos vyro buvo nesugyvenamas būdas“.

Minėtiems geležinkeliečiams, buvusiems bendradarbiams, siuntė sprogstamus siuntinius kerštaudamas.

Baigęs tarnybą kariuomenėje [tarnavo 3 pėstininkų pulke, baigė puskarininkių mokyklą] 1926 metais, Šeštokuose įsidarbino geležinkelio darbininku, čia jo viršininku buvo Jonas Vitkauskas, kolega – Kazys Giknius. Po to Kazys Maselskis, trumpai padirbęs tilto sargu Kalvarijoje, buvo perkeltas „vyresnioju darbininku prie kelio remonto“ į Alytų, kur kartu darbavosi su Juozu Buškevičiumi. Čia 1928 metų birželio 26 dieną „buvo įtariamasis veikęs plečkaitininkų naudai ir užtat 1928 m. rugsėjo mėn. 20 d. buvo ištremtas į koncentracijos stovyklą. Stovykloj kiek laiko išbuvęs buvo paleistas, laikomas policijos priežiūros ir apgyvendintas savo tėviškėje Eibariškiuose“.

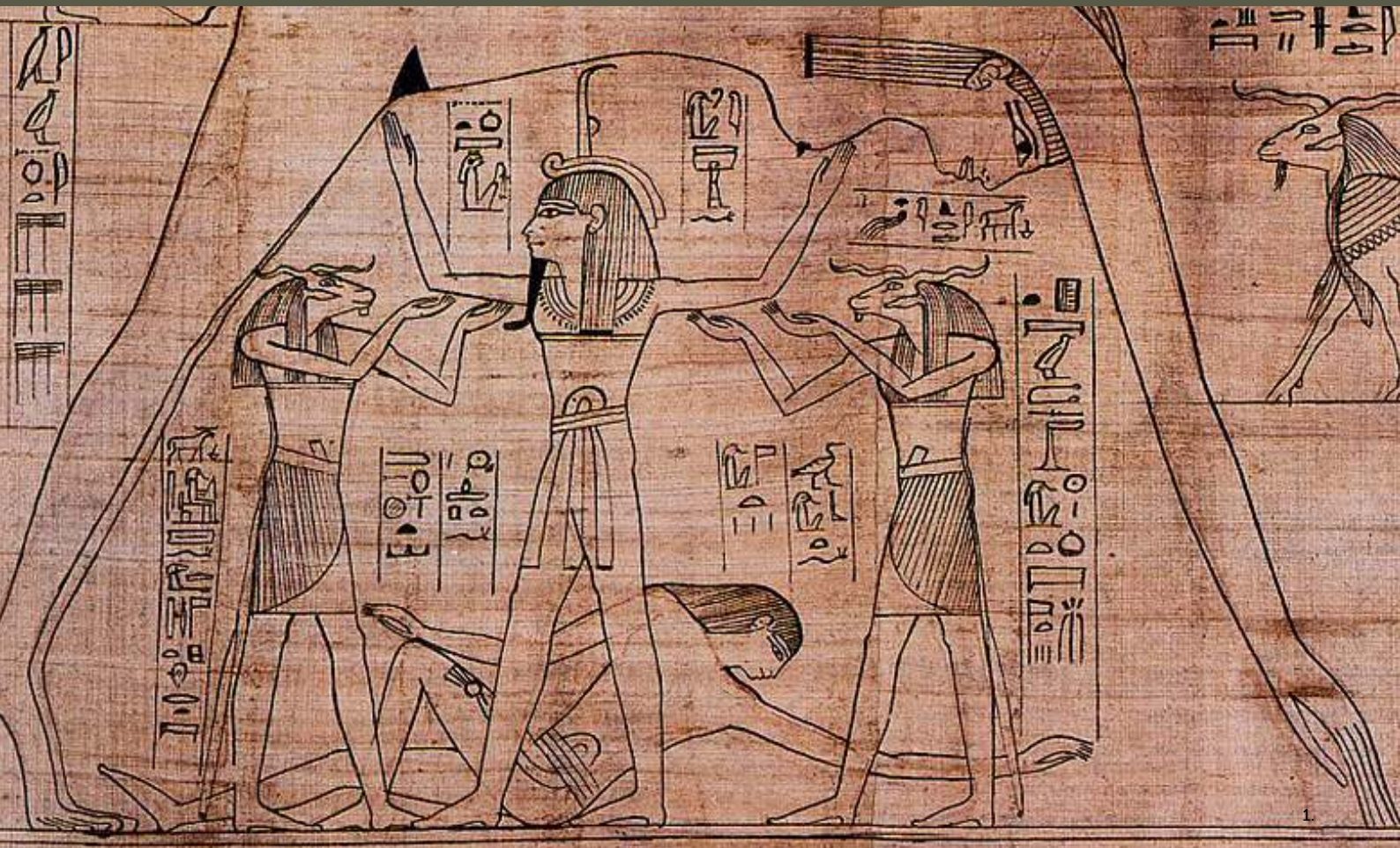
Apie siuntinėtus sprogmenis buvo kalbama, jog „jis tą darbą padaręs keršydamas už atleidimą nuo tarnybos ir, be to, kad jo žmona turėjo romantinius santykius su tais asmenimis, išskyrus Buškevičių“. Visą šią situaciją, paprastai, be didelių įmantrybių ir poniškų išvedžiojimų paaiškino „Suvalkietis“: „Nuo 1928 m. jis neteko valdiškos tarnybos ir buvo ištremtas, kaipo įtartas palaikęs ryšius su plečkaitininkais. Taip pat neteko ir savo žmonos, kurią pradžioje paviliojo buvęs jo viršininkas Vitkauskas, o vėliau kiti vyrai. Likęs be darbo ir paguodos Maselskis negalėjo nusiraminti. Jis ištisus penkis metus augino kerštą Vitkauskui, Gikniui ir Buškevičiui, nes buvo įsitikinęs, kad iš tarnybos atleistas jų atestavimu, o Vitkauskas ir dalinai Giknius dargi žmoną paveržė.

Kerštui pasirinko ligi šiol dar Lietuvoje negirdėtą būdą – paštu pasiųstas pragaro mašinas, kurios tariamuosius jo priešus turėjo sudraskyti. Kartu jis pasiryžo atkeršyti ir savo buvusiai žmonai, kuri dabar Marijampolėje gyvena su šof. S.“

UŽ KERŠTĄ ILGI METAI KALĖJIMO
Kazio Maselskio teismas įvyko 1934 metų kovo 29 dieną Marijampolėje. Bylos svarstymo pasiklausyti sugužėjo pilnutėlė salė smalsuolių. Teisme liudijo sužalota žmona. Buvo įrodyta, jog kaltinamasis neabejotinai mokėjo elgtis su sprogmenimis ne tik kaip akmenskaldis. Dirbdamas Alytuje Nemune brakonieriaus sprogdindamas žuvis. Prokuroras reikalavo mirties bausmės, advokatas (kaip spauda rašė „iš paskyrimo“) – psichiatrinės ekspertizės ir teismą atidėti, nes jo ginamasis serga sifiliu ir džiova, todėl gali būti pakrikusi jo psichika. Apie kaltinamojo sveikatos būklę buvo užsiminta tik jį sulaikius, jau tuomet pabrėžiama, kad jis „yra sifilitikas ir serga progresyviu smegenų paralyžium bei džiova“. Teismas nutarė, jog viską reikia baigti viena diena – advokato prašymus atmetė. Proceso metu Kazys Maselskis visiškai pripažino savo kaltę, kurią tardymo pradžioje neigė, atrodė „labai suvargęs išblykęs, nuolat kosti, kartais lyg nenormalus“.

Devintą valandą vakaro buvo paskelbtas verdiktas sprogstamųjų siuntinių autoriui – 12 metų sunkiųjų darbų kalėjimo.

Taip buvo padėtas taškas pirmoje tarpukario Lietuvos sprogmenų siuntinėjimo paštu istorijoje. x

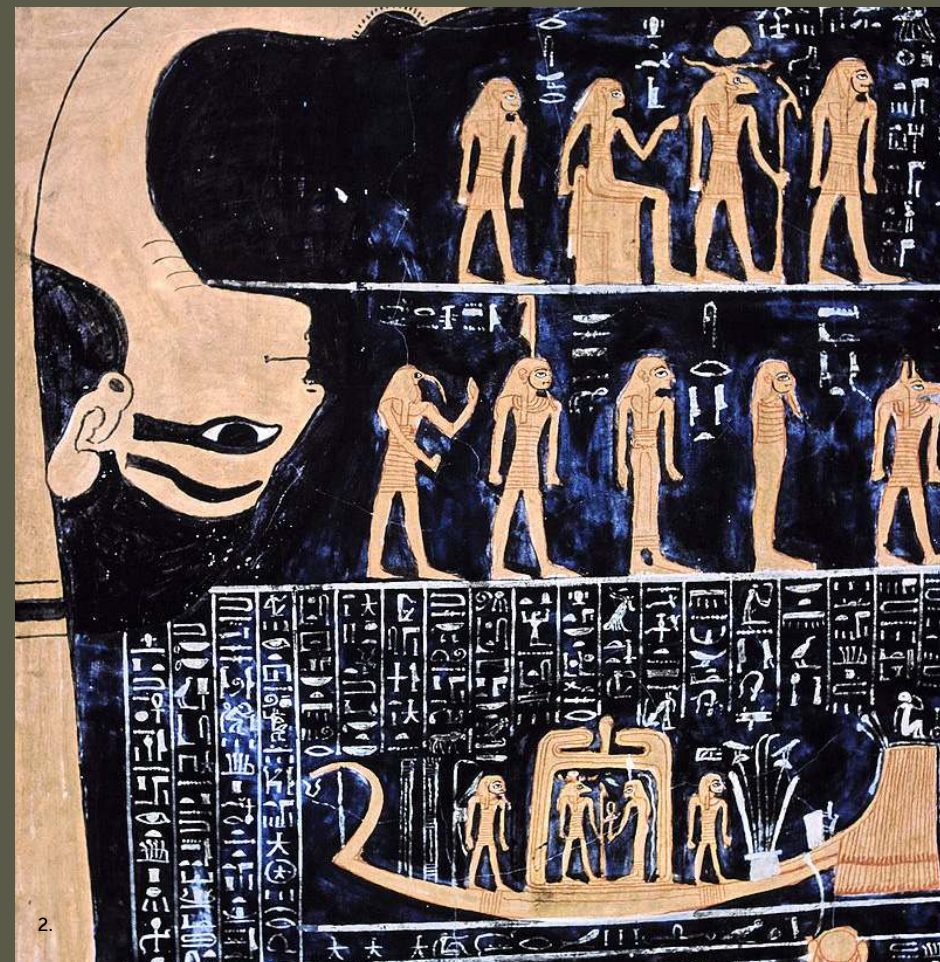

ASTRONOMINIAI SENOVĖS TAUTŲ VAIZDINIAI. SAULĖ, MĖNULIS IR PLANETOS KOSMOLOGINĖJE LIETUVIŲ TAUTOSAKOJE

Tekstas Martynas Juocevičius,
Lietuvos etnokosmologijos muziejus

Astronomija, ko gero, yra seniausias mokslas. Civilizacijos priešaušriuose gimusios pasaulėvaizdinės sistemos buvo grindžiamos archajiniais kosmologiniais įvaizdžiais. Juk dangaus reiškiniais žmogus domisi nuo neatmenamų laikų. Tiksliai nežinome, gali būti, niekada nesužinosime, dėl kokių priežasčių mūsų protėviai tiriamai pažvelgė į žvaigždėmis nusėtą nakties skliautą, kas juos paskatino susimąstyti apie pasaulio prigimtį, sąrangą ir savąją vietą joje. Nuostaba ir smalsumas, susidūrus su būties prasmės klausimu? O gal gyvybiškai svarbus praktinis poreikis suprasti

gamtos mechanizmus, noras užčiuopti dangiškųjų ir žemiškųjų įvykių ryšius? Viena aišku, kosminių procesų dėsningumai pastebėti ir jų svarba įtikėta jau labai seniai. Pirmykščio žmogaus kosmojautos pėdsakus aptinkame Saulę, Mėnulio fazių kaitą, kometas, šviesiausių žvaigždžių raštus vaizduojančiuose uolų piešiniuose, astronominę akmens amžiaus gyventojų nuovoką byloja megalitiniai statiniai – paleoobservatorijos, apie seniausių civilizacijų – Tarpupio, Egipto, Viduržemio, Kinijos, Indijos – pasaulėvaizdį sprendžiame iš rašytinių šaltinių.

Kosmologinių vaizdinių atspindžių mokslininkai taip pat aptinka įvairių tautų folklore – mituose, pasakose, legendose, dainose išties gausu astronominių motyvų, apvilkty fantastinių istorijų rūbu. Prieš tūkstančius metų ryškiausi dangaus šviesuliai buvo sudvasinti, sudievinėti, antropomorfizuoti, skirtingose kultūrose įgavo savitą atgamtinių būtybių, personažų, veikėjų pavidalą. Tyrimai rodo, jog daugelis ankstyvųjų religijų išpažino Saulės, Mėnulio ir penkių plika akimi matomų planetų – Merkurijaus, Veneros, Marso, Jupiterio ir Saturno – kultą. Dažnai tautosakoje pateikiami kosminių reiškinų aiškinimai, palyginus su šiomis dienomis žiniomis apie visatą, atrodo naivūs, tačiau pasižymi originalia vidine logika, pagrįsta senovės žmogaus kasdiene patirtimi, jo lūkesčiais, svajonėmis, baimėmis, galiausiai, pagarba jį supančiai Gamtai, kurioje regėjo paslaptinių kosminių jėgų lemtą tvarką.

Iš archeologinių ir rašytinių šaltinių žinome, jog Egipte sistemingi dangaus šviesulių stebėjimai vyko jau prieš 6 tūkstančius metų. Tyrinėtojai mano, kad vietos žemdirbiai, mėgindami perprasti Nilo potvynių, nuo kurių buvo visiškai priklausomi, periodiškumą, ėmė fiksuoti astronominių ir fenologinių įvykių sutapimus. Atrastoje sistemoje lemiamas vaidmuo teko Sirijaus žvaigždei (deivė

Sothis), dievo Ozyrio žvaigždynui, šiandien vadinamam graikiškuoju Oriono vardu, taip pat Saulei (dievas Ra). Ilgainiui Ra tapo svarbiausia iš kelių šimtų Egipte garbintų dievybių. Archajiškiausi egiptiečių kosmogoniniai mitai Saulę kildina iš pirmapradžio lotoso žiedo, o ši – iš pirminio chaoso, vaizduoto tamsiu vandenynu, simbolizuojančiu ikikosminę būklę, nebūtį. Seniausiuose pasakojimuose kiekvieną vakarą Saulę praryja dangaus deivė Nut, tačiau kiekvieną rytą Ra ir vėl keliauja skliautu. Egiptiečiai gana anksti žvaigždėtame skliaute išskyrė ir įvardijo penkias planetas (graikų kalba žodis „planeta“ reiškia „bėgantis“, „skubantis“). Maždaug XIII a. pr. Kr. Egipto kalendoriuje buvo įvesta septynių dienų savaitė – po dieną svarbiausiems šviesuliams – Saulei, Mėnuliui ir planetoms pažymėti, kas rodo šių „skubančių žvaigždžių“ svarbą tuomečiam pasaulėdaros suvokimui.

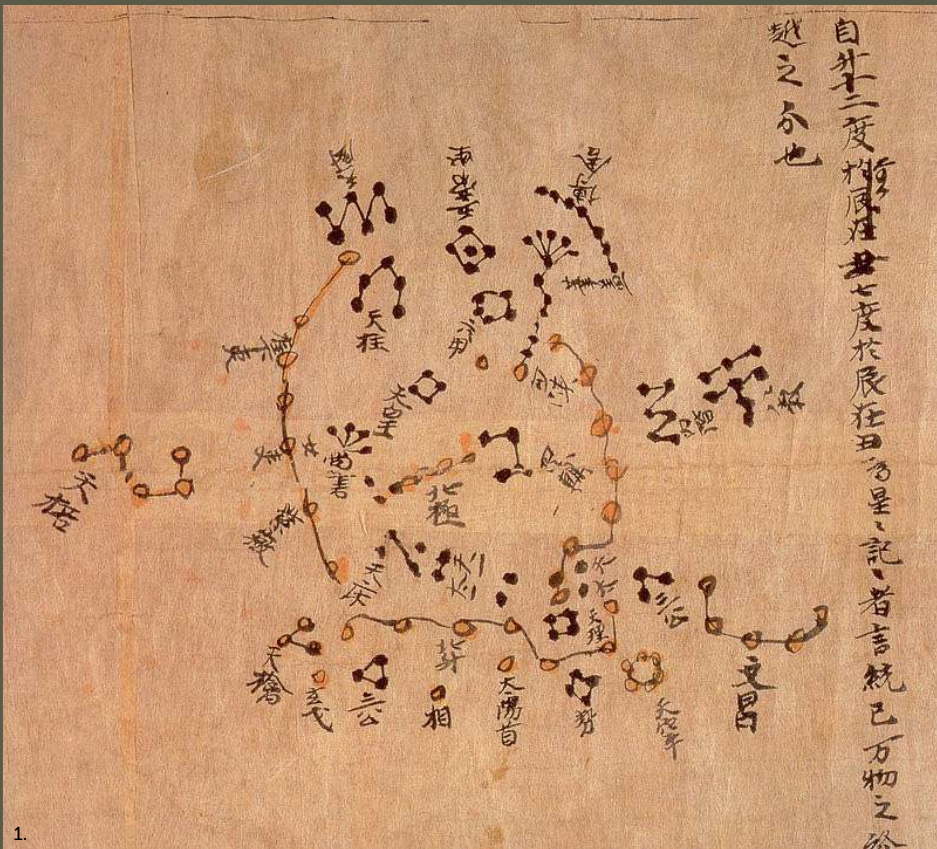
Per kelis tūkstantmečius egiptietiškas pasaulėvaizdis patyrė transformacijų – visatos modelis tapo sudėtingesnis, labiau atitiko stebėjimo faktus, kai kurie jo elementai buvo demitologizuoti. Apie itin savitą pasaulio sistemos modelį, vyravusį Egipte, mums praneša Aristotelio amžininkas, astronomas ir keliautojas Heraklidas Pontietis IV a. pr. Kr.: vietos

žyniai jį tikinę, jog Žemė yra visatos centras, aplink kurį skrieja visi šviesuliai, tarp jų ir Saulė, o Merkurijus ir Venera savo ruožtu lekia dar ir apie ją. Šiandien suprantame, kad taip egiptiečių astronomai mėgino paaiškinti regimuosius planetų judėjimo ypatumus. Panašu, kad tuomet Nilo krašte šviesuliai jau buvo suvokiami labiau kaip fiziniai kūnai, paklūstantys dangaus mechanikos dėsniams nei atgamtinės būtybės.

Mesopotamijos gyventojai dangų taip pat stebėjo nuo seniausių laikų. Dantiraščiu išmargintos molinės lentelės suteikia duomenų apie beveik 5 tūkstančių metų senumo šumerų naktinio skliauto tyrinėjimų rezultatus bei astronomines įžvalgas, sumišusias su kur kas archajiškesniais kosmologiniais Tarpupio gyventojų vaizdiniais. Juose įvairūs dangiškosios sferos reiškiniai, ryškiausios žvaigždės, Saulė ir Mėnulis laikomi astralinėmis esybėmis, pasaulį valdančiais skirtingo rango dievais ir deivėmis. Autochtoniniuose Šumerų įvaizduose dieną Saulė (dievas Utu) plūduriuoja kosminio vandenyno paviršiuje, o naktis atslenka tuomet, kai paslaptingas Valtininkas vakaruose šviesulį sugauna ir plukdo požemio vandenimis. Tuo metu skliaute karaliauja Mėnulis (dievas Nana). Tačiau kaskart Utu paleidžiamas rytuose, Nana pasitraukia ir vėl prasideda diena.

Baigiantis 2 tūkst. pr. Kr. babiloniečiai žinojo visas penkias plika akimi matomas planetas. Įdomu tai, kad jos buvo vadinamos bendrinio žodžiu „bibbu“ – „ožkelėmis“, po dangaus pievas neklusniai bėgiojančiomis tarp nejudrių „avelių“ – žvaigždžių. Taigi šis įvaizdis, siekiantis archajinę vietos gyvulių augintojų kultūrą, greičiausiai, nėra atsitiktinis. Mikliausią nakties skliauto „ožkelę“ babiloniečiai netruko sutapatinti su greitakoju dievų pasiuntiniu Nabu – planeta, kurią graikai vadins Hermiu, o romėnai – Merkurijumi. Kaip ir daugelyje kultūrų, Babilone ypatingas dėmesys teko Venerai – ryškiausiai tamsiojo paros meto šviesuliui (po Mėnulio, žinoma). Kai kurie mokslininkai mano, kad babiloniečių astronomai, pasitelkę sudėtingą matematinio modeliavimo metodą bei empirinius matavimus, jau VII a. pr. Kr. išsiaiškino, kad vieną dalį metų prieš Saulės patekėjimą, o kitą – po saulėlydžio matoma įspūdingo spindesio „ožkelė“ yra vienas ir tas pats šviesulys, ir šiuo faktu

1 / 2. Senovės Egipte dangaus šviesuliai buvo antropomorfizuoti bei sudievinėti.

1.

atitinkamai papildė kosmologinį modelį. Galiausiai babiloniečių mokslinės žinios ir tikėjimas susiliejo astrologijoje – pagal Veneros švytėjimą, regimąją trajektoriją, suartėjimus su kitais šviesuliais žyniai mėgino spėti ateitį, iššifruoti dievų siunčiamą žinią, įžvelgti dangiškojo ir žemiškojo gyvenimo sąsajas...

Panašiu metu, maždaug prieš 5 tūkstančius metų, bendroji nuovoka apie visatą susiformavo ir kitoje pasaulio dalyje – Kinijoje. Čia kosmologiniai įvaizdžiai taip pat buvo religinio-mitologinio pobūdžio. Pasaulio centru buvo laikoma net ne Žemė, o Kinijos imperija. Skliautą ir jo reiškinius – Saulę, Mėnulį, žvaigždes, taip pat įvairiausią gyvybę bei patį žmogų iš akmens sukūręs dangiškasis valdovas Pian-gu. Kinų astronominiai traktatai mini tas pačias penkias planetas, kurias žinojo visas senovės pasaulis, tačiau joms buvo suteiktas originalus metafizinis ir gamtinis kontekstas – spekuliatyviojoje penkių elementų filosofijoje pagrindinės gamtinės stichijos – vanduo, ugnis, metalas, medis ir žemė – susiejamos su pasaulio šalimis ir plika akimi regimomis planetomis: Merkurijus tapatinamas su vandeniu ir šiaure, Marsas simbolizuoja ugnį ir pietus, Venera atstoja metalą ir vakarus, Jupiteris įkūnija medį ir rytus, o Saturnas – žemės elementą bei centrą (oras buvo suprantamas kaip neapibrėžto pavidalo stichija „či“). Įvairūs dangaus reiškiniai didelę

reikšmę turėjo Centrinės ir Mezoamerikos civilizacijoms, klestėjusioms maždaug nuo I-ojo tūkstantmečio iki 2-ojo tūkstantmečio vidurio. Majai, o vėliau actekai ir inkai garbino Saulę bei Mėnulį kaip svarbiausias dievybes, ryškiausios žvaigždės buvo animizuotos ir antropomorfizuotos, religinėje indėnų sąmonėje joms priskirtos didelės galios paveikti žmonių pasaulio įvykius. Gal dėl to majų žyniai labai atidžiai stebėjo planetų judėjimą, išmoko prognozuoti Saulės ir Mėnulio užtemimus, mėgino perprasti šių reiškinių priežastinius ryšius? Archeologai rado akmenines beveik dviejų tūkstančių metų senumo plokšteles, kuriose įmantriais ornamentais, simboliais stebėtinai tiksliai pavaizduotos planetų judėjimo trajektorijos, „slenkančių grafiku“ pažymėtos jų padėtyt kitų šviesulių atžvilgiu. Pažymėtina, kad Venerą, majų vadintą „Didžiąja Žvaigžde“, skirtingai nuo daugelio senovės tautų, jie nesiejo su grožiu ir meile, net priešingai – tapatino su nelaimių ir karo dievu Tialoku. Beje, vėlesniuose majų kosmologiniuose vaizdiniuose Venera virto aukščiausiuoju dievu – plunksnuotąja gyvate Kukulčanu, o Marsas, matyt, dėl pastebimo rausvo atspalvio simbolizavo grėsmę bei agresiją ir buvo vadinamas „Dantytuoju“.

Mūsų protėviai taip pat garbino dangaus šviesulius, ir senovės lietuvių kosmologinėje tautosakoje gausu pasakojimų apie Saulę, Mėnulį bei žvaigždes (planetas). Nors baltų kultūros tyrinėtojai vieningai

Mėnulis mūsų kraštuose buvo garbinamas nuo seno. Tautosakiniai šaltiniai išsaugojo ne vieną šiam dangaus šviesuliui skirtą užkeikimą, užkalbėjimą ar prašymą. Esama liudijimų, kad net iki XIX a. vidurio kai kurie rytinės ir šiaurinės Lietuvos dalies kaimo gyventojai, išvydę pilnatį, kalbėdavo: „Karaliau, karaliau, Dievo sūnau. Tau šviesybė un dangaus, man linksmybė un žemės, tau un pilnaties, man un sveikatos“, arba „Jaunas jaunikaiti, gražus kaip ponaiti, tau pilna ratų, o man sveikatų, tau su žvaigždėm, man su žmonėm, tau sudiltie, man gyventie“.

1. Kinai dangų stebėjo nuo seniausių laikų. Astronominiuose traktatuose pažymėti ir ryškiausi žvaigždynai, ir planetos.

2. Senovės lietuvių kosmologinėje tautosakoje Saulė suteikiamos žmogiškos savybės bei požymiai, todėl atvaizdas dažniausiai primena moters veido bruožus.

nesutaria, tačiau esama pagrindo manyti, jog archajiniais laikais Saulė mūsų kraštuose vaizduota daugiausia zoomorfiniu, t. y. laukinių gyvūnų, žvėrių pavidalu. Kaplinės žemdirbystės laikais, apie XV–X a. pr. Kr. Saulė pradėta laikyti antropomorfine – žmogiškų bruožų ir savybių turinčia būtybe, dangaus šeimininke, kuriai skiriamos maldos, užkeikimai, atnašavimai. Ją puošia ilgi aukso ar linų plaukai, linų ar gėlių žiedų vainikas. Kai kuriuose mituose Saulė pasidabinusi auksine karūna, apsirengusi ilgais auksiniais drabužiais, su švytinčia skraiste ant pečių. Iš senovinių pasakų, sakmių ar padavimų žinome, kad Auksakas netinginiauja, nepiktnaudžiauja savo išskirtinumu, o kaip kiekviena mirtingųjų pasaulio moteris dirba įvairius darbus: verpia, siuva, skalbia, sodina ir ravi daržą, ruošia vaišes ir t. t. Be to, suasmeninta deivė Saulė dažnai šypsosi, juokiasi, kartais liūdi, verkia, rauda...

Iš tautosakinių šaltinių aiškiai matome, kaip senoliai buvo sureikšminę Saulės skleidžiamos šviesos galią: manyta, jog Saulei šviečiant demonai, velniai ar kipšiukai pasirodantys labai retai – blogis siautėja tamsiuoju paros metu. Panašu, jog šis tikėjimas paveikė kasdienį, „žemiškų“ rūpesčių sferą – patys svarbiausi darbai buvo atliekami Saulei tekant – balnojami žirgai, iš šulinių semiamas vanduo, šeriami gyvuliai, džiaustomi skalbiniai... Iš didelės pagarbos Saulei net buvo draudžiama į ją rodyti pirštu, nes ji galinti supykti ir nubausti.

Visus ūkio darbus mūsų protėviai stengdavosi užbaigti Saulei dar nenusileidus. Rytų Lietuvoje išlikę liudijimų, jog, saulei slepiantis už horizonto, piemenys šitaip prašydavo jos pagalbos bei užtarimo: „Dienužė vargstant, vakaro sulaukus, Saulyte močiuje, pastiprink mus, tamsą pergalėk.“ Įdomu ir tai, jog, leidžiantis saulei, žadindavo ligonius, kad paskutinioji šviesa nenusineštų jų gyvybės. Tikėta, kad jei ligonis nemirė iki Saulės nusileidimo, jis sulauks saulėtekio. O Saulei nusileidus, kai kurių baulties darbų žmonės nedirbdavo, bijodami, kad jiems nepakenktų blogosios dvasios: pavyzdžiui, negamindavo maisto, kad jis nesugestų, nesiūdavo drabužių, kad jie neplyštų, o Rytų ir Pietų Lietuvoje moterys nakčiai kasas rišdavo į kuodelius, kad miegančioms laumės nenukirptų. Baltiškojoje etnokosmologijoje Saulė kartais laikoma Mėnulio seserimi, bet dažniausiai – žmona. Specialistų nuomone, išlikę pasakojimai apie tai, kad Saulė siuntė piršlius pas Mėnulį, rodo, jog šie įvaizdžiai susiformavo dar ankstyvojo matriarchato laikais, kai viešpatavo paprotys moterims rinktis vyrą ir siūlyti tuoktis.

Archajiškas baltiškas mitas byloja, kad labai seniai Saulė ir Mėnulis įsimylėję, apsigyvenę vienoje trobelėje ir susilaukę dukters Žemės. Tačiau po kurio laiko susipyko ir norėjo kirtis, bet negalėjo pasidalyti dukters. Tuomet Griausmas (Perkūnas) šitaip patvarkęs: dieną žemėn žiūrės Saulė, o naktį – Mėnuo. Taip jie iki šiol ir pildo Dievo valią.

Mėnulis mūsų protėvius, kaip ir žmones įvairiuose pasaulio kraštuose, sudomino jau akmens amžiuje. Pastebėjus besikeičiančių šviesulio fazių ryšį su procesais gamtoje – orų kaita, vandenų potvnyiais ir atoslūgiais – įtikėta antgamtinė jo galia: jam melstasi ir atnašauta, pagal jo pasirodymą atliekami tam tikri žemės ūkio darbai – sėja, pjūtis, ganiava. Taigi lietuviai Mėnulį nuo seno laikė dievaičiu. Pietų Lietuvoje žmonės sakydavę, jog „Dzievaicis patekėjo“, „Dzievaicis nusileido“, „Dzievaicis žlibina“...

Mėnulis Lietuvoje turėjo keletą vardų: Mėnuo, Mėnesis, Mėnesys, Mėnesėlis... Kalbininkai sutaria, kad lietuvių vartojamas pavadinimas „Mėnulis“ kilęs iš žodžio „mainulis“, t. y. „mainytis“, „keistis“. Išties, lietuvių tautosakoje daug dėmesio skiriama Mėnulio fazių kaitai. Antai jauno Mėnulio pasirodymą danguje žmonės vadindavo jo gimimu, o šią fazę įvardydavo jaunatimi, jauniumi, jaunikiu. Kartais jauno Mėnulio pradžia buvo vadinama jaunmėnesiu, o pabaiga – jaungaliu. Vėliau – pusmėnulio fazė, o kai ji priartėja prie skritulio, senoliai vadino ją priešpilne arba priešpilnatimi. Mėnulis, įgavęs skritulio pavidalą, vadintas pilnate, pilnija, pilniumi. Beje, pilnatis buvo

laikoma svarbiausia faze. Net savaitės diena – subata, t. y. šeštadienis – iš pradžių reiškė Mėnulio pilnaties dieną, kurią senovės babiloniečiai vadino šabattu arba šabpattu. Tikriausiai, tą pačią reikšmę turėjo hebrajų žodis „šabat“, slavų – „subota“ ir pan.

Mėnuliui po pilnaties pradėjus mažėti, virsti delčia, žemaičiai sakydavo: „Mėnuo ryžta“, arba: „Po pilnios seka paraižos.“ Per paraižas arba po jų sėdavo javus, tikėdamiesi geresnio derliaus. O kai Mėnulis „apsiverčia“, „sudyla“, „pasensta“, įgaudamas pjautuvo pavidalą, jis vadinamas senogaliu, senagale, senugaliu.

Visiškai Mėnuliui sudilus, buvo sakoma, kad jis „numiršta“, „pargriūna“, „suyra“. Senovėje baltai tikėję, kad sudilęs Mėnulis eina į kitą pasaulį, kur šviečia mirusiesiems. Kai kuriuose senovės lietuvių mituose Mėnulis vaizduojamas kaip mirusiųjų globėjas, nors etnografai taip pat yra surinkę medžiagos, iš kurios matyti, jog mūsų protėviai tikėjo Mėnulį esant ir gyvųjų saugotoją, kuriam mėnesienoje sakyti užkeikimai ir prašymai, vykdavusios maginės apeigos.

Mėnulio įvaizdžiai mitologinėje lietuvių tautosakoje įvairuoja. Antai archajinėse mįslėse jis paprastai lyginamas su tradiciniais maisto gaminiais: „Vidury dvaro blynas karo“, „Vidur kiemo guli paplotys“, „Gale gryčios raguolis kabo“ ir t. t. ir pan. Minklėse Mėnulis taip pat vaizduojamas arkliu ar kumeliuku: „Serėdoj, subatoj gimė dievo kumeliukas auksinėm kamanom, sidabrinėm patkavom. Kas?“ Kita vertus, kosmologiniuose pasakojimuose Mėnulis apibūdinamas gražiu, dailiai pasirėdžiusiu jaunikaičiu, kuris po Žemę vaikščioja ir mergeles vilioja. Yra mitų apie tai, kad Mėnulis paviliojęs net Perkūno žmoną Laumę. Už tai Perkūnas ir trankosi, pykdamas ant Mėnulio. Dar kitur pasakojama, kad Mėnulis nusileidęs ant žemės, nupynęs iš linų žiedų vainiką ir ieškojęs gražiausios mergelės, kuriai galėtų jį padovanoti, bet neradęs. Galiausiai jis sutikęs Saulę ir jai vainikėlį dovanojęs, taigi tapęs Saulės vyru.

Tiesa, kartais Mėnulis pavadinamas Sauli broliu ir jis priimamas į gausią Saulės šeimą greta jos dukterų (planetų): Aušrinės Vakarinės (Venera), Indrajės (Jupiteris), Vaivoros (Merkurijus), Žiezdrės (Marsas), Sėlijos (Saturno) ir, žinoma, Žemės. Trys dukterys gyvenančios netoli motinos Saulės, o kitos trys taip arti, kad net „po žmones vaikščiojančios“. Taip mūsų protėviai aiškino pastebėtą judėjimo kontrastą tarp artimesnių Saulei planetų Merkurijaus, Veneros ir Žemės bei tolimesnių – Marso, Jupiterio ir Saturno. Iš planetų lietuvių tautosakoje daugiausia kalbama apie Venerą, Saulės dukra

Vakarinė ji vadinta tuomet, kai buvo matoma iš vakaro, kartais dar Žvėrine žvaigžde (jai šviečiant, žvėrys išeina iš savo guolių į medžioklę), vakarinėje Lietuvoje kai kada ją net Geležine pavadindavo dėl ryškaus „metalinio“ blizgesio (prisiminkime senovės kinų penkių stichijų doktriną!). O kai ją grožimasi rytais, šaukiama Aušrinės, Rytmetėlės, Rytmetinės žvaigždės vardu. Tad Vakarinė ir Aušrinė – tai suasmeninta ir sudievinta planeta, kurią mūsų senoliai laikė dviem atskiromis žvaigždėmis. Jos patarnaudavo Saulei ir jos vyrui Mėnuliui: Aušrinė kūrė ugnį, nešė vandenį, virė sriubą, o Vakarinė klojo Saulei patalą. Ankstyvojo laikotarpio lietuvių folklore Aušrinė ir Vakarinė buvo vaizduojamos įspūdingo grožio mergelėmis, kurias galiausiai pamilsta Mėnulis. Aušrinė žvaigždė vadinama dangaus karaliūne, kurios šypsena – ryto aušra, ašaros – deimantai. Nenuostabu, kad Mėnulis net ruošiasi vesti Aušrinę, kelia puotą, tačiau dievas Perkūnas, išklausęs Saulės skundo, sutrukdo. Tad, kai lietus lyja, griaudžia, bet saulutė šviečia, vadinasi, spindulingoji Aušrinė iširusias jungtuves aprauda... Vėliau, jau įsigalėjus krikščionybei, tautosakoje Aušrinė tapatinama su Mergele Marija, paimta į dangų.

Lietuviai didelę pagarbą teikė ir Varinei žvaigždei. Ją paprastai pagerbdavo vakarais baigdami dienos darbus, taip pat pradėdami švęsti ilgesnių švenčių ciklą. Vakarinę žvaigždę itin garbindavo per didelius darbymečius: kalbėdavo jai maldas, giedodavo giesmes.

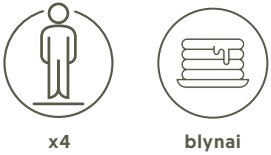
Visi šie tikėjimai bei archajiniai įvaizdžiai parodo, kiek dangaus šviesuliai svarbūs baltiškajam pasaulėvaizdžiui. Danguis objektų kulte gausu maginių bei antgamtnių pasaulio pajautos elementų, kadangi tikroji gamtos ir astronominių reiškinių prigimtis buvo nežinoma, ir paslaptis lėmė pagarbą baimę. Šiandien apie visatą mokslas gali pateikti žymiai patikimesnės informacijos, tačiau teisybės dėlei privalome pripažinti, jog tikslios, pragmatinės ir „sausos“ žinios tikrovę kartais pavojingai supaprastina, nustebuklina, nuskurdindamos dvasinį-moralinį žmogiškosios būties aspektą. x

2.

12

Tai indiškas patiekalas. Ir vegetariškas. Ir labai paprastas. Galima paplotėlius čirškinti ir namie, ir žygyje ant laužo. Jei nėra keptuvės – aliuminio folijoje ant žarijų. Tik apversti sudėtingiau. Geriausiai šiems paplotėliams tinka rūpūs miltai. Kaip lietuviai sako: „Rupūs miltai, saldūs kleckai.“ O kadangi Indijos valiuta yra rupija, ir šovė į galvą lietuviškai juos pavadinti rupiais. Gero apetito!

4 valgytojams reikės:

- 250 g rupių kvietinių miltų (geriausi viso grūdo)
- 2 šaukštų smulkintų šviežių kalendrų
- 1 paprikos (spalva nesvarbu)
- 500 ml vandens
- druskos pagal skonį
- natūralaus jogurto arba aštresnės indiškos „uogienės“, vadinamos čatniu (parduodama ir Lietuvos prekybos centruose)
- Kepti geriausia su lydytu sviestu ghi. Jei jo neturite – su įprastu sviestu arba aliejumi.

- Gerai išmaišykite miltus, druską ir vandenį. Leiskite apie pusvalandį pastovėti, kad tešla išbrinktų.
- Į tešlą įmaišykite smulkintas kalendras ir kubeliais pjaustytą papriką.
- Keptuvėje įkaitinkite riebalus ir kepkite blynus. Valgykite su jogurtu arba čatniu.

PAPLOTĖLIAI „RUPIAI“

Tekstas Vytautas Radzevičius
Nuotrauka Gedmantas Kropis

SVEIKINIMAI

Lietuvos šaulių sąjunga sveikina garbingus jubilatus ir linki sveikatos, stiprybės bei neblėstančios energijos.

Karininko A. Juozapavičiaus šaulių 1-oji rinktinė

Albinas Griškelis – 75 metų proga
Vytautas Baublys – 70 metų proga
Algis Cincilevičius – 60 metų proga

Vytauto Didžiojo šaulių 2-oji rinktinė

Antanas Staškevičius – 90 metų proga
Daina Kemeraitienė – 60 metų proga
Artūras Maslauskas – 55 metų proga
Linas Vytautas Armalis – 60 metų proga
Algis Gudelis – 65 metų proga
Antanas Ragelis – 75 metų proga

Vakarų [Jūros] šaulių 3-ioji rinktinė

Linas Malimo – 70 metų proga

Gen. P. Plechavičiaus šaulių 6-oji rinktinė

Zita Kaminskienė – 50 metų proga
Adolfas Paliulionis – 80 metų proga
Vytautas Sluckus – 70 metų proga
Rimantas Narbutis – 75 metų proga

PROTMŪŠIO ATSAKYMAI

2019 m. kovo „Trimito“ numeryje skelbtų protmūšio klausimų atsakymai

- XV a. pabaigoje ispanų ekspedicija pasiekė Marakaibo ežerą ir pamatė indėnų gyvenvietę, pastatytą ant rąstų vandenyje. Ekspedicijoje buvęs italas navigatorius Amerigo Vespucci pavadino šį kraštą Mažąja Venecija. Nuo to kilo ir dabartinės valstybės pavadinimas. Kokia tai valstybė? Ats.: Venesuela [it. *Veneziola*, isp. *Venezuela*, liet. Mažoji Venecija]
- Kuris kalnas yra vienos valstybės simbolis, o priklauso kitai valstybei? Ats.: Turkijoje esantis Armėnijos simbolis Araratas.
- 2007 metais Liverpulyje ant stogų atsirado robotai, panašūs į sakalus. Kokiu tikslu? Ats.: balandžiams baidyti.

LDK Kęstučio šaulių 7-oji rinktinė

Arvydas Gavėnia – 40 metų proga

Žemaitijos šaulių 8-oji rinktinė

Stanislava Lukrecija Vaitkevičienė – 80 metų proga

Plk. Prano Saladžiaus šaulių 9-oji rinktinė

Silvestra Kaulinienė – 60 metų proga
Zita Jasiunavičienė – 55 metų proga
Antanas Bražėnas – 80 metų proga

Karaliaus Mindaugo šaulių 10-oji rinktinė

Rūta Adomaitienė – 50 metų proga
Tomas Jankauskas – 50 metų proga
Andrius Kaupas – 50 metų proga
Daina Vaivadienė – 50 metų proga

UŽUOJAUTOS

Nuoširdžiai užjaučiame LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo narį **Antaną Sirtautą** mirus brangiai Mamai.

V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas ir nariai

^

13

- LDK kilminguosius liaupsinę panegirikų autoriai, norėdami pagerbti vieną ar kitą didiką, jam pritaikydavo antikos herojų vardus. Taip LDK atsirado herkuliai, hektorai, achilai, nestorai, belisarijai, o Vytautas Didysis buvo vadinamas Lietuvos... Kuo? Ats.: Lietuvos makedonietis
- Kokios veislės šuo Monmorensis iš Jerome'o K. Jerome'o romano „Trise valtimi, neskaitant šuns?“ Ats.: foskerterjas
- Legendinis boksininkas George'as Foremanas šį muzikos žanrą palygino su boksu. Anot jo, kuo boksas ir ši muzika geresnė, tuo žmonės mažiau tai vertina. Kokia tai muzika? Ats.: džiazas
- Išliko duomenų, kad beveik visi XVI–XVII amžiaus Abiejų Tautų Respublikos valdovai darė tai aistringai. Tame buvo žinomi Pikietas ir Flus (arba Fluks); XVII amžiuje paplito Baseta [Basseta], o Vilniaus vyskupas Ignotas Masalskis labiausiai mėgo Faraoną. Kas yra Pikietas, Flus, Baseta ir Faraonas? Ats.: kortų žaidimai
- Senovės Romoje romėnai mėgo, kad jų kūdikių žindytės būtų graikės. Kodėl? Ats.: Tikėta, kad taip vaikas perims antikos graikų kultūrą
- Galvosūkis. Prieš daugelį metų vyras vedė savo našlės seserį. Kaip taip gali būti? Ats.: Sesarį jis buvo vedęs pirmą, o būsimą našlę – antrą.
- Spartos karvedžiai sakydavo – rūpinkitės JA. JI gražius padaro grėsmingus, o negražius – baisius. Kas JI? Ats.: šukuosena.

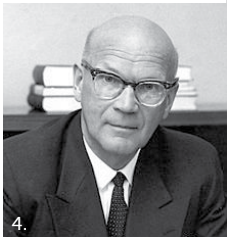
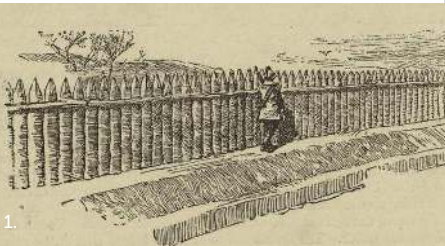

Dėkojame siuntusiems atsakymus. Nugalėtoja burtais skelbiama **Greta Tumasonytė** iš Alytaus. Jai siunčiame 1000 detalių dėlionę „Lietuvos kariai“.

Tarpukario Lietuvoje leistame „Trimite“ buvo populiarūs galvosūkiai. Kodai, mįslės, rebusai, paslaptys „Trimito“ skaitytojams kėlė nemažai aistrų. Atgaiviname šią tradiciją. O kadangi dabar populiariausia galvą sukti protų mūšiuose, ir mes pasirinkome tokį formatą. Atsakykite į klausimus ir siųskite atsakymus paštu iki gegužės 15 d. į „Trimito“ redakciją adresu:

Žurnalas „Trimitas“
Lietuvos šaulių sąjunga
Laisvės al. 34,
44240 Kaunas

Nepamirškite nurodyti savo atgalinio adreso ir telefono numerio, nes vienas iš atsakiusiųjų burtų būdu gaus prizą – unikalią 1 000 detalių dėlionę „Lietuvos kariai“. Sėkmės!

1. Olandų gynybinis įtvirtinimas prie Manhatano 1653 m.
2. Liuksemburgo miestas
3. Lietuvos kariuomenės pulkininkas Oskaras Urbonas
4. Suomijos prezidentas Urho Kekkonenas
5. 1956 m. Melburno olimpinį žaidynių logotipas
6. Johno Dilingerio paieškos plakatas

PROTMŪŠIS

Tekstas ir klausimai Vytautas Radzevičius
Iliustracijos Vikipedija

1. Pabaikite nepriklausomybės karų dalyvio, Lietuvos kariuomenės pulkininko Oskaro Urbono posakį: „Su bolševikais gali būti tik viena kalba – ...“ Kokia kalba?

Ats.:

2. 1860–1899 metais jo gavybą visoje Rytų Prūsijoje, kartu ir Kuršių mariose, kontroliavo bendrovė „Stantien & Becker“, pamainomis dirbo 500–600 darbininkų. Kieno gavybą kontroliavo bendrovė?

Ats.:

3. 1892 metais Francesca Rojas (Argentina) tapo pirma nusikaltėle, nuteista naudojant įrodymą, dėl kurio vėliau garsus gangsteris Johnas Dilingeri net naudojo sieros rūgštį. Koks tai įrodymas?

Ats.:

4. Nuo 1930 metų ši japonų kovinė sporto šaka buvo privaloma disciplina Kauno aukštesniojoje policijos mokykloje. Ši savigynos ir kovos sistema paremta anatominėmis žiniomis. Pavadinimas – iš 3 skiemenų, reiškiančių „minkštas, lankstus, švelnus + menas, meistriškumas, žaidimas“. Koks tai pavadinimas?

Ats.:

5. 1653 metais olandai pastatė sieną, kad apsaugotų Manhataną nuo anglų. Tai neišgelbėjo. Vėliau britai sieną nugriovė, tačiau ji liko įamžinta. Kaip?

Ats.:

6. Kaip lietuviškai trumpiau pasakyti Pippilotta Viktualia Rullgardina Krusmynta Efraimsdotter Långstrump?

Ats.:

7. Melburno olimpinės žaidynės 1956 metais vyko Australijoje lapkričio–gruodžio mėnesiais. Tačiau dalis šių žaidynių vyko Europoje, Stokholme, vasarą. Kokios sporto šakos?

Ats.:

8. Po Antrojo pasaulinio karo Vokietija buvo padalyta į 4 okupacines zonas – anglų, amerikiečių, sovietų ir kokią ketvirtą?

Ats.:

9. Liuksemburgo gyventojai kalba trimis kalbomis – prancūzų, vokiečių ir kokia trečia?

Ats.:

10. Kadaise Suomijos prezidentas Urho Kekkonenas pastebėjo, kad tautos ateitis priklauso ne nuo automobilių skaičiaus, o nuo kitos transporto priemonės skaičiaus. Kokios?

Ats.:

LIETUVOS KARIAI

ISIGYKITE

WWW.LIETUVOSKARIAI.LT

Atrasti, pažinti, mokytis
UNIKALIOS 1000 DETALIŲ DĖLIONĖS

Lietuvos karių atvaizdai atkurti pasinaudojus tarpdisciplininiais tyrimais, pasitelkus archeologinę, istorinę, sfragistinę bei ikonografinę medžiagą, saugomą Lietuvos ir užsienio archyvuose, muziejuose.

LUKAS
šaulys

Man Tėvynė yra kova. Gyvename,
kad kovotume, kad kiti galėtų gyventi.
Tapk šauliu — apgink Tėvynę!

www.tapksauliu.lt